

SLUŽBENI LIST

FEDERATIVNE NARODNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE

„SLUŽBENI LIST FNRJ“ izlazi po potrebi u srpskom, hrvatskom, slovenskom i makedonskom izdanju. — Oglas po tarifi. — Zira račun kod Narodne banke FNRJ za pretplatu i posebna izdanja 101-11, za oglase 101-11
1-30 1-331.

Subota, 31. prosinca 1960.

BEOGRAD

BROJ 53.

GOD. XVI.

Cijena ovom broju je 100.— din. — Pretplata za godinu 1960 iznosi 2.000.— din. a za inozemstvo 3.000.— din. — Redakcija: Kraljevića Marka ul. br. 9 Pošt. pretinac 226 — Telefoni: centralni 28-610 i 28-417. Administracija 28-276. Odjeljenje prodaje 22-619.

684.

U K A Z

O PROGLAŠENJU DRUŠTVENOG PLANA PRIVREDNOG RAZVITKA JUGOSLAVIJE OD 1961. DO 1965. GODINE

Na osnovu člana 71. tačka 2. Ustavnog zakona o osnovama društvenog i političkog uređenja Federativne Narodne Republike Jugoslavije i saveznim organima vlasti, proglašava se Društveni plan privrednog razvitka Jugoslavije od 1961. do 1965. godine, koji je usvojila Savezna narodna skupština na sjednici Saveznog vijeća od 27. prosinca 1960. i na sjednici Vijeća proizvođača od 27. prosinca 1960.

P. R. br. 34

Beograd, 29. prosinca 1960.

Predsjednik Republike,
Josip Broz Tito, v. r.

Predsjednik

Savezne narodne skupštine,

Petar Stambolić, v. r.

DRUŠTVENI PLAN

PRIVREDNOG RAZVITKA JUGOSLAVIJE OD 1961. DO 1965. GODINE

UVOD

1. Vrlo velika i neprekidna zalaganja i napor koji je radni narod Jugoslavije u cijelom poslijeratnom periodu činio radi savladivanja naslijeđene privredne zaostalosti i stvaranja materijalnih osnova za poboljšanje uvjeta života ljudi i izgradnju socijalističkog društva, davali su iz godine u godinu sve osjetnije i veće rezultate. Ti rezultati naročito su bili veliki u periodu izvršavanja Društvenog plana privrednog razvitka Jugoslavije od 1957. do 1961. godine. Tih godina rast proizvodnih snaga i proizvodnje bio je brži i naročito mnogo svestraniji u poređenju sa rastom ranijih godina. Prvih pet godina poslijeratne izgradnje, u periodu od 1948. do 1952. godine, nacionalni dohodak povećavao se po stopi od 1,9% prosječno godišnje; u drugom periodu, od 1953. do 1956. godine, stopa rasta nacionalnog dohotka iznosila je 8,4%; u periodu od 1957. do 1960. godine ona iznosi 13,0% godišnje.

Svestranost privrednog razvitka za posljednje četiri godine došla je do izražaja kako u proizvodnji, zaposlenosti, investicijama, tako i u osnovnoj raspodjeli nacionalnog dohotka.

2. Pored nastavljavanja intenzivnog razvijanja industrijske proizvodnje, što je bila osnovna karakteristika

i privrednog razvitka u prvom periodu, za posljednje četiri godine došlo je do velikog uspona i svih ostalih oblasti privrede, a naročito poljoprivredne proizvodnje. Poljoprivredna proizvodnja je prvih godina stagnirala, čak je u izvjesnoj mjeri i opala, i njen uspon počinje 1953. godine. Taj uspon, u početku blag, posljednjih godina znatno se ubrzao. Takav razvitak ilustrira ova tabela (prosječna godišnja stopa rasta u %):

	Period 1948-52	Period 1953-56	Period 1957-60	Period 1961-65
Nacionalni dohodak	1,9	8,4	13,0	7,2
Industrijska proizvodnja ¹⁾	6,4	12,8	14,2	10,7
Poljoprivredna proizvodnja ¹⁾ ²⁾	-1,5	4,1	10,5	4,9
Eksploatacija šuma, industrijska sječa	2,5	-4,7	2,6	3,8
Građevinarstvo ¹⁾	-0,9	-2,0	16,2	3,8
Saobraćaj ¹⁾	6,9	9,5	13,3	9,6

Sa velikim usponom poljoprivredne proizvodnje, sa povećanjem industrijske sječe drveta u šumarstvu, sa istovremenim razvijanjem energetskih izvora i sirovinske baze u industriji i rudarstvu, prirodna bogatstva zemlje su intenzivnije i mnogo racionalnije korištena u periodu od 1957. do 1960. godine. Uporedo sa tim nastavljen je i znatno povećan rast prerađivačke industrije i u tome posebno rast proizvodnje robe za osobnu potrošnju stanovništva. Time je korigirano zaostajanje koje je na ovom sektoru proizvodnje stvoreno u periodu do 1952. godine, a još uvijek nedovoljno savladano u godinama od 1953. do 1956. Proizvodnja robe za osobnu potrošnju u industriji povećala se u periodu od 1948. do 1952. po stopi od 1,8% prosječno godišnje, u periodu od 1953. do 1956. po stopi od 12,8%, a za posljednje četiri godine po stopi od 15,7% prosječno godišnje.

3. Stalni i vrlo intenzivni razvitak industrije, širenje socijalističkog sektora u poljoprivredi, uporedo

¹⁾ Fizički opseg.

²⁾ Sve stope izračunate su prostom geometrijskom progresijom. Da bi se u ovakvom računu izbjegle nepravilnosti do kojih dolazi u stopama kod poljoprivredne proizvodnje zbog oštih godišnjih oscilacija, ovdje su stope računane na bazi dvogodišnjih prosjeka (dosada je postojalo redovno smjenjivanje rodnih i nerodnih godina). Na taj način stopa za prvi period izračunata je iz odnosa opsega proizvodnje u dvogodišnjem prosjeku 1951-52, prema prosjeku 1947-48; za drugi period iz odnosa proizvodnje u dvogodišnjem prosjeku 1955-56, prema prosjeku 1951-52; i u trećem periodu iz odnosa proizvodnje u prosjeku 1959-60, prema 1955-56. godini. (Podaci Saveznog zavoda za statistiku — SG 1960. godine, za 1960. godinu ocjena Saveznog zavoda za privredno planiranje).

razvijanje svih ostalih oblasti privrede, kao i svestran razvitak društvenih službi, znatno su povećali opseg zaposlenosti u društvenom sektoru. Broj radnika i službenika u društvenom sektoru povećao se od oko 2.400.000 u 1956. godini na oko 3.200.000 u 1960. godini. Zaposlenost u društvenom sektoru povećavala se u periodu od 1957. do 1960. godine za oko 195.000 prosječno godišnje, što je znatno više od godišnjeg priraštaja aktivnog stanovništva. Na taj način se posljednjih godina ubrzao proces mijenjanja ekonomske i socijalne strukture stanovništva u pravcu apsolutnog smanjivanja seljačkog stanovništva i povećavanja radništva.

4. I pored vrlo velikog rasta zaposlenosti u društvenom sektoru privrede, za posljednje četiri godine došlo je do povećanja produktivnosti rada u svim oblastima privrede. Taj porast bio je naročito velik u poljoprivredi društvenog sektora, gdje je iznosio 9,8% prosječno godišnje. U industriji je i u posljednjim godinama porast proizvodnje počivao pretežno na angažiranju nove radne snage, a manje na povećavanju proizvodnog učinka po radniku. Ali značajno je podvući da je za posljednje četiri godine taj učinak znatno povećan u odnosu na ranije godine. Produktivnost rada u industriji povećavala se prosječno godišnje za 3% u periodu od 1953. do 1956., dok je stopa porasta za posljednje četiri godine iznosila 6,2% godišnje, i time bila preko dva puta veća od stope u prethodnom periodu.

5. Uporedo sa daljnjim intenzivnim ulaganjima u privredu, došlo je za posljednje četiri godine i do ubrzanog podizanja osobne potrošnje stanovništva i razvijanja službi društvenog standarda.

Osobna potrošnja stanovništva je do 1949. godine pokazivala jasnu tendenciju rasta; u godinama 1950. do 1952. ona je zbog posebnih okolnosti stagnirala, čak djelomično, posmatrano po opsegu, i opala. Njen ponovni rast počinje 1953. godine, i za četiri iduće godine ona je porasla za 17,5%. Time je u izvjesnoj mjeri nadoknađeno zaostajanje u ranijim godinama. U periodu od 1957. do 1960. godine realna osobna potrošnja povećala se za 45,8%, u odnosu na 1956. godinu, čime je ostvarena prosječna godišnja stopa rasta od 9,9%. Ovo znatno poboljšanje uvjeta života stanovništva za posljednje četiri godine, naročito uvjeta života radnika i službenika, presudan je rezultat napora koji su u cijelom poslijeratnom periodu vršeni u svrhu podizanja materijalne osnove našeg društva.

Podizanje materijalnih i kulturnih uvjeta života ljudi još u većoj mjeri dolazi do izražaja sa činjenicom da su za posljednje četiri godine izvršena velika ulaganja u proširivanje materijalne osnove za razvitak društvenog standarda. Prvih pet godina poslijeratne izgradnje ulagano je u stambenu i komunalnu izgradnju, u podizanje i opremanje škola, u kulturne i zdravstvene ustanove i ustanove za socijalno staranje 57,5 milijardi dinara (računato u cijenama 1955. godine) prosječno godišnje, a za iduće četiri godine, u periodu od 1953. do 1956. godine, 52,2 milijarde dinara prosječno godišnje. U prvom periodu takvo ulaganje u društveni standard predstavljalo je 16,7% od ukupnih investicija u osnovna sredstva, u drugom periodu 13,8%. U periodu od 1957. do 1960. godine ulaganje u društveni standard iznosilo je 121,1 milijardu dinara prosječno godišnje i predstavljalo je 21,2% od ukupnih investicija u osnovna sredstva. Za posljednje četiri godine uloženo je, prema tome, u društveni standard približno onoliko koliko za prethodnih devet godina.

6. Brži tempo privrednog razvitka za posljednje četiri godine omogućio je veliko proširenje ekonomskih odnosa sa inozemstvom. Izvoz robe i usluga povećao se za četiri godine za 72,0%. Istovremeno je, zahvaljujući rezultatima povećanja poljoprivredne proizvodnje, gotovo potpuno eliminiran uvoz hrane — pšenice, masti i šećera, koji je jedno vrijeme predstavljao preko jednu četvrtinu ukupnog uvoza. Veliko

povećanje izvoza i eliminiranje uvoza hrane omogućili su bolje snabdijevanje industrije i poljoprivrede reprodukcionim materijalom iz uvoza, veću nabavku inozemne opreme i znatno bolje snabdijevanje unutrašnjeg tržišta robom za osobnu potrošnju stanovništva. Uvoz robe i usluga za posljednje četiri godine povećao se za 69,4%.

7. Svestranost privrednog razvitka za posljednje četiri godine došla je do izražaja i u pogledu ravnomjernijeg teritorijalnog rasporeda podizanja proizvodnih snaga. U ovom periodu bilo je moguće dosljednije voditi politiku pomaganja privredno slabije razvijenih područja Jugoslavije i pristupiti otklanjanju jakih neravnomjernosti u tempu razvitka pojedinih područja, koje su nastale prvih godina poslijeratne izgradnje. Na osnovu zadataka Društvenog plana privrednog razvitka Jugoslavije od 1957. do 1961. godine, posljednje četiri godine ostvarivali su se posebni programi investicija u NR Makedoniji, NR Crnoj gori i Autonomnoj Kosovsko-Metohijskoj Oblasti. Ti programi, s obzirom na to što je u njima poseban naglasak stavljen na izgradnju velikog broja novih industrijskih postrojenja, znatno će popraviti položaj tih područja. U periodu od 1957. do 1960. godine saveznom i republičkim sredstvima započeto je financiranje izgradnje niza industrijskih postrojenja i u ostalim nerazvijenim područjima Jugoslavije. Pored toga, jačim privrednim ulaganjima, naročito intenzivnim ulaganjima u poljoprivredu, za posljednje četiri godine u izvjesnoj mjeri nadoknađen je sporiji razvitak do koga je došlo u prvom periodu poslijeratne izgradnje u područjima u kojima poljoprivreda ima veće učešće.

8. Zahvaljujući ovakvom brzom i svestranom razvitku u toku posljednje četiri godine, osnovni zadaci Društvenog plana privrednog razvitka Jugoslavije od 1957. do 1961. godine ostvareni su i premašeni za četiri godine. To pokazuje slijedeća tabela:

	Predviđanja Plana za pe- riod 1957—61.	Ostvarenje za period 1957—60.
Nacionalni dohodak ¹⁾	54,4	63,0
Industrijska proizvodnja ²⁾	70,0	70,0
Poljoprivredna pro- izvodnja ³⁾	41,2 ⁴⁾	59,8 ⁴⁾
Sumarstvo, industrijska sječa ⁵⁾	8,4	11,4
Izvoz robe ⁶⁾	73,4	76,7
Uvoz robe ⁶⁾	41,9	70,5
Osobna potrošnja ⁷⁾	34—40	45,8
Investicije u osnovna sred- stva, ukupni iznos ⁸⁾	2.557,5	2.280,2
Investicije u društveni standard ⁹⁾	545,3	484,6
Investicije u stambenu i komunalnu izgradnju ⁹⁾	371,2	355,5

Izvršenje zadataka Društvenog plana privrednog razvitka Jugoslavije od 1957. do 1961. godine nije bilo na nekim sektorima dovoljno ravnomjerno. U stambenoj i komunalnoj izgradnji i uopće u ulaganjima u društveni standard nisu za četiri godine ostvareni svi zadaci postavljeni Planom. U industrijskoj proizvodnji znatno je premašena proizvodnja sredstava rada i proizvodnja robe za osobnu potrošnju,

¹⁾ Povećanje u postocima.

²⁾ Povećanje se odnosi na prosjek 1951—55. Kao izvršenje je uzet dvogodišnji prosjek 1953—55. godine.

³⁾ U milijardama dinara.

a mnogo manje je Plan prebačen u proizvodnji nekih sirovina u polufabrikate, kao i u proizvodnji građevinskog materijala. Taj nesklad u izvršavanju Plana dovodio je povremeno do nestabilnosti tržišta, do smanjivanja zaliha nekih proizvoda, i naročito je to utjecalo na veliko premašenje planiranog uvoza, posebno uvoza sirovina i polufabrikata. Zbog toga zadatak Plana u pogledu smanjivanja deficita platne bilance nije potpuno izvršen, iako je taj deficit u ovom periodu relativno smanjen.

Ispunjenje osnovnih zadataka Plana za manje od četiri godine, i pored spomenutih neravnomjernosti, jasno ukazuje da su snage, stvorene velikim naporima i akumulirane u cijelom poslijeratnom periodu, kao i pravilna politika u razvijanju društveno-ekonomskih odnosa, bile mnogo jače nego što se u vrijeme donošenja Plana pretpostavljalo.

9. Veliki porast proizvodnje i produktivnosti rada, naročito za posljednje četiri godine, bitno je izmijenio nivo opće privredne razvijenosti i strukturu privrede. Nivo razvijenosti i struktura proizvodnje i potrošnje danas su osjetno drukčiji od nivoa i strukture iz ranijih godina, a pogotovo drukčiji od nivoa i strukture privrede u predratnoj Jugoslaviji.

10. Vrlo velike i presudne promjene nastupile su u proizvodnji. Osnovna, prevladajuća i određujuća grana proizvodnje postala je konačno industrija. Ona danas učestvuje sa blizu 50% u formiranju ukupnog nacionalnog dohotka, i otuda njen brzi rast presudno djeluje na rast cijele proizvodnje i privrede. Industrija danas kod nas zapošljava 1.100.000 radnika; njena proizvodnja je 4,5 puta veća od proizvodnje u predratnoj Jugoslaviji i 2,8 puta veća od proizvodnje u 1952. godini. Njen brzi rast postao je vrlo stabilan, jer za posljednjih osam godina stopa godišnjeg povećanja industrijske proizvodnje nije silazila ispod 10%. Za 13 godina poslijeratnog razvitka ne samo da se javila proizvodnja velikog broja novih proizvoda, nego su se razvile i čitave grane koje nisu postojale prije rata. Elektroindustrija sa proizvodnjom elektroopreme, kablova, električnih aparata za domaćinstvo u opsegu koji gotovo pokriva velike i stalno rastuće potrebe zemlje, pomorska brodogradnja sa proizvodnjom velikih brodskih jedinica i velikim isporukama inozemstvu, proizvodnja i prerada nafte koja pokriva potrebe zemlje u ovom važnom i sve značajnijem gorivu, — to su gotovo u cjelini nove grane industrijske proizvodnje, stvorene u poslijeratnom razvoju. Pored toga, nivo proizvodnje metaloprerađivačke industrije, sa proizvodnjom industrijskih uređaja, alatnih strojeva, poljoprivrednih i građevinskih strojeva, vozni sredstava, Diesel-motora, kamiona, traktora itd., danas je devet puta veći od predratnog; kemijske industrije sa novom proizvodnjom plastičnih masa, umjetnih vlakana, umjetnih gnojiva itd. — 7,4 puta; proizvodnje električne energije — 7,5 puta, crne metalurgije — 7,0 puta itd.

Takva industrija je po svom opsegu i strukturi proizvodnje danas sposobna da potpunije snabdijeva sve oblasti privrede raznim reprodukcionim materijalom, da u znatnoj mjeri daje strojeve i uređaje za daljnji intenzivni razvitak proizvodnih snaga, da daje sve veće količine robe za izvoz i da sve potpunije i raznovrsnije snabdijeva unutrašnje tržište robom za povećanje osobne potrošnje stanovništva.

11. Značajne promjene nastupile su u poljoprivredi. Nivo njene proizvodnje danas je za oko 60% viši od nivoa proizvodnje prije rata. S takvim nivoom ona je sve više sposobna da snabdijeva prehrambenu industriju sirovinama, da povećava količine viškova za izvoz i, što je najpresudnije, ona je sposobna da u cjelini pokriva rastuće potrebe prehrane stanovništva.

Rast poljoprivredne proizvodnje posljednjih godina počiva na vrlo velikom usponu socijalističkog sektora, na razvitku poljoprivrednih dobara, zadružnih

ekonomija i sve raznovrsnijih oblika proizvodne suradnje socijalističkog sektora s individualnim proizvođačima. Na socijalističkom sektoru se u posljednjim godinama, zahvaljujući vrlo velikim društvenim ulaganjima i mjerama za suvremeniju organizaciju procesa rada, razvila vrlo produktivna proizvodnja, iako ekonomski rezultati nisu bili uvijek zadovoljavajući, iz objektivnih ili subjektivnih razloga. Dobra, ekonomije i zadruga u sve većoj mjeri upotrebljavaju visokoprinosno sjeme, umjetna gnojiva i ostala sredstva za unapređivanje proizvodnje, i sve su potpunije opremljena suvremenim orudima za proizvodnju. Upotreba umjetnog gnojiva po jednom hektaru obradive površine na krupnim društvenim gospodarstvima bila je minimalna u 1952; u 1956. ona je iznosila već 212 kg a u 1960. iznosi 823 kg. Na jedan traktor dolazilo je u cijeloj poljoprivredi 1952. godine 1.380 hektara obradive površine, odnosno 480 hektara na krupnim društvenim gospodarstvima; u 1956. godini na jedan traktor dolazilo je 894 hektara ukupne obradive površine, a 84 hektara na krupnim društvenim gospodarstvima; danas na jedan traktor u cijeloj poljoprivredi otpada 285 hektara obradive površine, a oko 50 hektara na krupnim društvenim gospodarstvima. Znatno je povećan i ostali mašinski park i posebno u tome on je mnogo raznovrsniji nego prije. Vrlo velike površine, ne samo krupnih društvenih gospodarstava, zasijavaju se danas visokoprinosnim sjemenima, naročito pšenice i kukuruza. Zbog svega toga danas su prinosi na krupnim društvenim gospodarstvima visoki, naročito za dvije najvažnije ratarske kulture — pšenicu i kukuruz — gdje su i naponi za unapređivanje proizvodnje u proteklom periodu bili najveći. Prosječni prinos po hektaru pšenice na krupnim društvenim gospodarstvima u dvogodišnjem prosjeku 1959. i 1960. godine iznosio je 37,5 metričkih centi, a kukuruza 47,9 metričkih centi. Zahvaljujući ovakvim prinosima i znatnom povećanju prinosa na površinama privatnih gospodarstava obrađivanih u suradnji sa socijalističkim sektorom, prosječni prinosi za sve vrste gospodarstava iznosili su u dvogodišnjem prosjeku za pšenicu 18,3 mc po hektaru, a za kukuruz 23,6 mc. Takvi se prinosi izjednačavaju sa prinosima zemalja sa relativno razvijenom poljoprivredom.

Uspjesi u razvijanju socijalističkog sektora povećali su u posljednjim godinama učešće toga sektora u ukupnoj poljoprivrednoj proizvodnji. Naročito je znatno poraslo učešće u proizvodnji tržišnih viškova. Dok u obradivim površinama taj sektor u 1960. godini učestvuje sa oko 10%, u ukupnoj poljoprivrednoj proizvodnji on je u 1960. godini učestvovao sa 15%, a u tržišnim viškovima — sa oko 28%. Povećano učešće socijalističkog sektora u tržišnim viškovima presudno je utjecalo na stabilnije snabdijevanje tržišta poljoprivrednim proizvodima, naročito najvažnijim proizvodima ratarstva.

12. Ekonomska i socijalna struktura stanovništva danas je bitno drukčija od strukture u ranijim periodima. Poljoprivredno stanovništvo na individualnim gospodarstvima smanjilo se relativno i apsolutno. Dok je prije rata preko dvije trećine stanovništva Jugoslavije bilo zaposleno u poljoprivredi, a samo jedna trećina u ostalim djelatnostima, i dok je, 1953. godine još uvijek preko 60% stanovništva živjelo pretežno od poljoprivrede, danas je poljoprivredno stanovništvo svedeno na približno polovinu. Proces zapošljavanja u industriji i ostalim djelatnostima izvan poljoprivrede, kao i smanjivanja nedovoljno zaposlenog stanovništva u poljoprivredi privatnog sektora, vrlo je intenzivan. Ali, i pored toga intenzivnog zapošljavanja nove, nekvalificirane radne snage sa sela, zahvaljujući velikim nastojanjima u školovanju i stručnom uzdizanju kadrova, kvalifikacioni sastav radnika i službenika danas je bolji nego prije. U 1953. godini kvalificirani i visokokvalificirani radnici predstavljali su 29,9% od zaposlenih radnika i službenika, dok u 1960. godini oni predstavljaju 31,9%. U 1953. godini

službenici sa višom i srednjom školskom spremom učestvovali su sa 12%, dok u 1960. godini oni učestvuju sa 14% u ukupnom broju radnika i službenika.

Mreža škola i tečajeva za izvanškolsko stručno uzdizanje kadrova znatno je porasla. Broj učenika u srednjim stručnim školama danas je 3,5 puta veći nego prije rata. Za deset posljednjih godina (1950—1959.) diplomiralo je na tehničkim fakultetima 5 puta više osoba nego za posljednjih deset godina prije rata (1930—1939); 4,5 puta više na poljoprivrednim, šumarskim i veterinarskim fakultetima; 5,6 puta više na medicinskim i stomatološkim fakultetima, 3,2 puta više na filozofskim i prirodno-matematičkim, a neporedivo više na ekonomskim fakultetima, ne računajući veliki priliv novih stručnih kadrova sa viših i visokih stručnih škola koje u predratnoj Jugoslaviji gotovo nisu ni postojale.

13. Kvalitativne promjene nastupile su posljednjih godina i u osobnoj potrošnji stanovništva. Dugo vremena poslije rata najteži problem u osobnoj potrošnji stanovništva bio je problem prehrane, i to u svom najelementarnijem obliku — kao problem osiguranja dovoljnih količina pšenice, masti i donekle šećera. To osiguranje moralo se u ranijim godinama vršiti i uvo-
zom velikih količina tih proizvoda. Prehrana je bila predominantna u strukturi potrošnje ne samo seoskog nego i radničkog domaćinstva. Sve doskora više od polovine budžeta radničkih domaćinstava odlazilo je na hranu.

Posljednjih godina već se ispoljila tendencija opadanja relativnog učešća troškova za hranu u budžetu radničke porodice. Druge potrebe, oštro potiskivane u prvom periodu poslijeratnog razvitka, sa stalnim rastom osobnih dohodaka stanovništva počinju sve više da rastu i da se potpunije ostvaruju. U prehrani umjesto kruha, masti, šećera, aktuelni postaju artikli koji obilježavaju viši standard prehrane: meso, mlijeko, jaja i donekle još uvijek šećer. U potrošnji industrijskih proizvoda sve značajnije mjesto zauzima potrošnja trajnih potrošnih dobara — namještaja, električnih aparata za domaćinstvo, radio-aparata, televizora, vozila i sl. Strukturne promjene u osobnoj potrošnji stanovništva mogu se ocijeniti iz slijedeće tabele o prosječnoj specifičnoj potrošnji nekih najvažnijih proizvoda:

		Potrošnja po stanovniku:		
		1939.	1956.	1960.
Zitarice u brašnu	kg	175,1	182,9	184,0
Od toga:				
Pšenica i raž	kg	103,3	123,0	145,0
Šećer	kg	5,2	11,3	15,0
Masnoće	kg	6,9	9,6	11,2
Meso i riba	kg	23,4	25,9	29,0
Kaloričnost prehrane	kal.	2.645	2.790	3.030
Tekstil, ukupno	kg	3,47	3,15	4,74
Obuća, ukupno	pari	0,80	1,22	1,69
Sapun i detergensi	kg	1,29	1,38	2,80
Ugljen	tona	0,04	0,17	0,22
Ogrjevno drvo	m ³	1,40	0,55	0,36
Električna energija	kwh	5,14	36,14	74,46
Šuplje staklo	kg	0,40	0,61	1,34
Peći i štednjaci	kg	0,19	0,93	1,31
Namještaj, kućni i ostali ^{*)}	garn.	4,50	7,55	17,00
Električni aparati za domaćinstvo	kg	0,0	0,18	0,58

*) Na 1.000 stanovnika

Pored veće potrošnje industrijskih proizvoda i u tome posebno trajnih potrošnih dobara, sve više je postajalo aktuelno razvijanje službi i servisa za pomoć radničkoj i službeničkoj porodici, postizanje urednog snabdijevanja u trgovini, bolje zadovoljavanje kulturnih potreba stanovništva, razvijanje mreža komunalnih usluga itd., jednom riječi — kvalitativne promjene u strukturi osobne potrošnje stanovništva koje obilježavaju jedan viši standard života, u sve većoj mjeri zahtijevale su odgovarajući nivo u službama komunalnog i općedruštvenog standarda.

Porast društvenog standarda pratio je ovaj veliki rast osobne potrošnje stanovništva. Zahvaljujući vrlo velikom investiranju, i ovdje su nastupile bitne promjene. Osnovno u tome je činjenica da je posljednjih godina opsegom stambene izgradnje savladano zaostajanje u uvjetima stanovanja, posmatrano za cijelu Jugoslaviju. Sa oko 70 milijada stanova izgrađenih 1960. godine, danas se u Jugoslaviji gradi više stanova nego što iznosi priraštaj stanovništva, što pokazuje da se uvjeti stanovanja, posmatrano po stambenoj površini na stanovnika — u relacijama cijele Jugoslavije, počinju poboljšavati. Ovaj zaključak, istina, ne može se još uvijek donijeti za sva područja i za sve vrste naselja. Sigurno je da u nekim gradovima i industrijskim naseljima, u kojima postoji veliki priraštaj stanovništva, taj priraštaj opsegom stambene izgradnje još uvijek nije savladan. Provedena stambena reforma, koja je uvela ekonomske odnose u eksploataciji stambenih zgrada i u financiranju izgradnje stanova, već djeluje pozitivno na razvitak i na odnose u stambenoj privredi i na standard stanovanja uopće. Poboljšanje uvjeta života stanovništva došlo je do izražaja i na ostalim sektorima društvenog standarda. Zahvaljujući velikom porastu ulaganja za posljednje dvije godine, poboljšani su materijalni uvjeti i opremljenost u školama i pored vrlo velikog povećanja broja đaka i studenata. Isto tako, poboljšana je i mreža bolnica, zdravstvenih ustanova itd.

U cjelini može se zaključiti da je u posljednjem periodu u osnovnoj raspodjeli nastupila kvalitativna promjena, u odnosu na ranije periode, u tome što je na ovom sektoru došlo do znatnijeg poboljšanja, čime je umnogome nadoknađeno zaostajanje koje je postojalo prvih godina naših napora za savlađivanje privredne zaostalosti zemlje.

14. I pored vrlo osjetnog zaostajanja rasta osobne potrošnje stanovništva i službi društvenog standarda, intenzivnost investiranja u privredu i time stvaranja uvjeta za daljnji brz privredni razvitak nije se smanjila. U prvom periodu poslijeratne izgradnje (1948—1952.) investirano je u osnovna sredstva privrede 270,5 milijardi dinara prosječno godišnje (računato u cijenama 1956. godine), što je predstavljalo 21,6% od ukupnog društvenog proizvoda zemlje. U drugom periodu (1953—1956.) investirano je prosječno godišnje 314,8 milijardi dinara ili 20,9% od društvenog proizvoda. Za posljednje četiri godine investirano je u osnovna sredstva privrede prosječno godišnje 428,3 milijardi dinara ili 20,4% od društvenog proizvoda. Zajedno sa ulaganjima u obrtna sredstva ukupne privredne investicije društvenog sektora predstavljale su u prvom periodu 25,6%, u drugom 27,5% i u trećem 28,0% od društvenog proizvoda ukupne privrede. To ukazuje da se intenzivnost investiranja nije smanjila za posljednjih godina, čak da se sa ulaganjima u obrtna sredstva i nešto povećala, a da su mogućnosti investiranja znatno porasle.

Intenzivno ulaganje u privredu prvih godina poslijeratne izgradnje predstavljalo je izvanredan napor, koji se ostvarivao uz cijenu zaostajanja osobne potrošnje i sporijeg razvijanja službi društvenog standarda. Posljednjih godina zahvaljujući znatno povećanim mogućnostima, intenzivno razvijanje privrede bilo je praćeno podizanjem osobne potrošnje stanovništva i razvijanjem službi društvenog stan-

darda, uz istovremeno relativno smanjenje korištenja dodatnih sredstava iz inozemstva. Sve to ukazuje da su se mogućnosti bitno izmijenile, da je nivo privredne razvijenosti došao u onu fazu kad se na dosljedno socijalističkim principima mogu istodobno sa razvijanjem proizvodnih snaga stalno poboljšavati materijalni, kulturni i drugi uvjeti života ljudi.

15. Znatno povećanje materijalnih proizvodnih snaga i mogućnosti ravnomjernog razvijanja svih sektora privrede i društva pružali su posljednjih godina sve povoljnije uvjete za daljnje usavršavanje sistema radničkog i društvenog samoupravljanja. Sredstva kojima u sistemu raspodjele raspolažu organi radničkog samoupravljanja u poduzećima i organi društvenog upravljanja u općinama i kotarima, znatno su porasla.

Sistem raspodjele stalno je usavršavan. Raspodjela između federacije i ostalih organa razvijala se u pravcu daljnje decentralizacije sredstava. Sredstva federacije od 1957. do 1960. godine porasla su za 66,7%, a sredstva svih ostalih organa za 79,8%. Pri tome povećanje sredstava privrednih organizacija iznosi 109,6%.

Raspodjela sredstava između politickoteritorijalnih jedinica izmijenjena je u smislu većeg osamostaljenja komuna i podsticanja na racionalnije trošenje sredstava koja služe za financiranje društvenih službi i neprivrednih rashoda. Proširenje materijalnog osnova samoupravnosti pojačano je naročito 1960. godine stupanjem na snagu novog Zakona o budžetima. Budžetska sredstva komuna i narodnih republika 1959. godine prema 1958. povećala su se za 14,5%, dok 1960. godine dostižu stopu od preko 20%.

Proces usavršavanja sistema raspodjele došao je do izražaja i u odnosima između društvene zajednice i radnih kolektiva, kao i u sistemu interne raspodjele u privrednoj organizaciji. Čvršće vezivanje fonda osobnih dohodaka za ostvareni ukupni dohodak privredne organizacije, kao i dovođenje nagrađivanja članova radnih kolektiva u zavisnost od njihovog radnog učinka, razvili su inicijativu radnih kolektiva i njihovu zainteresiranost za rezultate proizvodnje. Djelovanjem sistema raspodjele, u uvjetima intenzivnog ulaganja i povećavanja tehničke opremljenosti rada, ostvaren je značajan porast produktivnosti rada. Takav razvitak omogućio je proširenje materijalne baze samoupravljanja, a uporedo i znatno povećanje osobne potrošnje radnika.

Radi postizanja ravnomjernijih odnosa između pojedinih sektora proizvodnje, ublaženi su do izvedene mjere dispariteti između cijena poljoprivrednih proizvoda i transportnih usluga i cijena industrijskih proizvoda. Pored toga, izmijenjeni su mnogi pojedinačni instrumenti privrednog reguliranja u pravcu pružanja većih mogućnosti za samostalan razvitak pojedinih sektora privrede i poboljšanja u privrednom sistemu uopće.

Sve to, zajedno s velikim uspjesima u razvijanju i širenju socijalističkih odnosa u poljoprivredi, značilo je sve dosljedniju i sve potpuniju izgradnju socijalističkog društva u Jugoslaviji.

16. Razvitak privrede za posljednje četiri godine, tako ravnomjerniji i svestraniji nego prije, otkrio je

niz problema koji se moraju rješavati u idućem periodu.

Prije svega, ni s velikim usponom privrede za posljednje četiri godine, nisu savladane sve teškoće i riješeni svi problemi koji proizlaze iz nedovoljne privredne razvijenosti zemlje. Još uvijek je tehnička opremljenost slaba, naročito u nekim granama industrije — u građevinarstvu, u šumarstvu, u trgovini, a sredstva rada u mnogim pogonima su zastarjela i dotrajala. Taj nedostatak danas ozbiljno otežava uspješno povećanje produktivnosti rada i predstavlja smetnju daljnjem brzom razvitku proizvodnih snaga i poboljšanju uvjeta života stanovništva. Zbog toga se danas u izvjesnoj mjeri više nego prije postavlja potreba za rekonstrukcijama i modernizacijom mnogih starih pogona u industriji, u željezničkom saobraćaju itd., kao i za radikalnijom mehanizacijom građevinarstva, boljom tehničkom opremljenošću trgovine, naročito trgovine poljoprivrednim proizvodima.

I pored krupnih rezultata u povećanju poljoprivredne proizvodnje postignutih posljednjih godina, u razvitku ove privredne oblasti pojavili su se ozbiljni problemi koji se ogledaju u nepovoljnom ekonomskom položaju poljoprivrede i u neusklađenom njenom razvitku sa razvitkom ostalih djelatnosti. Relativno visoki troškovi proizvodnje i niska akumulativnost postaju, u danim uvjetima i odnosima cijena prepreka za potreban opseg i tempo proširene reprodukcije u poljoprivredi, a neusklađeni porast kapaciteta za preradu i smještaj poljoprivrednih proizvoda, nedovoljna izgrađenost krupnih društvenih gospodarstava i zemljoradničkih zadruga, neadekvatna organizacija prometa, problemi transporta i slično, javljaju se kao smetnje još jačem razvitku ove privredne oblasti.

Pored ovoga, razvitak privrede za posljednje četiri godine nije bio potpuno proporcionalan. Dok se u prethodnom periodu kao osnovna disproporcija javljalo zaostajanje osobne potrošnje i nedovoljno ulaganje u društveni standard, a u proizvodnji zaostajanje poljoprivrede i proizvodnje robe za osobnu potrošnju, — posljednjih godina počinju se osjećati ozbiljni nedostaci i zaostajanje u nekim bazičnim i za daljnji efikasni i brzi razvitak presudno važnim granama proizvodnje. Nedostajanje čelika, osnovnih kemijskih proizvoda, građevinskih materijala, i u tome cementa, počinje da unosi nestabilnost na tržištu, usporava izgradnju i u velikoj mjeri pogoršava platnu bilancu.

U pogledu pravilnog i ravnomjernog regionalnog razvitka, nisu ni za posljednje četiri godine postignuti odlučujući rezultati u savladavanju zaostajanja nerazvijenih područja i otklanjanju velikih razlika u privrednoj razvijenosti između pojedinih teritorijalnih područja zemlje. Velike razlike koje danas postoje zahtijevaju u ovom pogledu još uvijek posebnu brigu cijele zajednice.

U sistemu raspodjele i u sklopu instrumenata i ustanova planskog reguliranja privrede, i pored poboljšanja postignutih za posljednje četiri godine, pojavio se niz slabosti i nedosljednosti koje nepovoljno utječu na efikasan razvitak proizvodnih snaga i daljnje razvijanje socijalističkih odnosa proizvodnje.

Sistem raspodjele ukupnog prihoda privrednih organizacija još uvijek nije dovoljno stimulativan za

racionalno trošenje društvenih sredstava, smanjenje materijalnih troškova i povećanje produktivnosti rada. Taj sistem, zajedno sa odnosima u cijenama, stvara velike neravnomjernosti u ekonomici i raspolaganju sredstvima između pojedinih poduzeća, grana i teritorijalnih područja, koje dovode do nejednakih uvjeta za njihov razvitak.

Sve to još više otežavaju kreditni i bankarski sistem, koji nije dovoljno prilagođen za efikasno usmjeravanje sredstava; mnogi neriješeni problemi za slobodno ekonomsko udruživanje i kooperaciju između privrednih organizacija; postojanje jake administrativne intervencije na sektoru vanjske trgovine i deviznog režima; još uvijek česte pojedinačne intervencije u reguliranju cijena i niz drugih intervencija koje danas ne odgovaraju osnovnim ustanovama odnosa proizvodnje u našoj zemlji.

PRVI DIO

Glava I

EKONOMSKO-POLITIČKI CILJEVI

1. Polazeći od dostignutog nivoa razvitka, istaknutih kvalitativnih promjena i određenih strukturnih problema nastalih u privredi, kao i od činjenice da je radničko i društveno samoupravljanje postalo značajna pokretačka snaga cjelokupnog privrednog razvitka, postavljaju se za period od 1961. do 1965. godine ovi ekonomsko-politički ciljevi i zadaci:

a) Osigurati daljnje brzo i stabilno razvijanje proizvodnih snaga, pri čemu je nužno posebno ubrzavati razvitak onih privrednih oblasti i grana koje imaju odlučujući značaj za usklađeno kretanje privrede u ovom i idućim periodima razvitka. U tu svrhu bit će naročito potrebno: ubrzati proizvodnju osnovnih sirovina, reprodukcioni materijala i energije, proširiti i unaprijediti proizvodnju kapitalne opreme. Da bi se izvršili zadaci u oblasti građevinarstva i industriji građevinskog materijala pristupiti intenzivnijoj tehničkoj rekonstrukciji građevinarstva i industrije građevinskog materijala, nastavljajući pri tom ubrzani porast industrije potrošnih dobara. Daljnje unapređivanje poljoprivredne proizvodnje treba vršiti u skladu sa potrebama unutrašnjeg tržišta i mogućnostima izvoza, a razvitak preradaivačke industrije, transporta i trgovine poljoprivrednim proizvodima usklađivati sa širenjem poljoprivredne proizvodnje. Također treba nastaviti razvijanje i ekonomičnije korištenje saobraćajnih kapaciteta u skladu sa porastom proizvodnje i prometa. Usklađeno kretanje privrede i daljnje podizanje životnog standarda stanovništva zahtijeva šire razvijanje uslužnih djelatnosti.

Brzi privredni razvitak počivat će na politici daljnje intenzivnog ulaganja u privredu, s tim da pravilan raspored investicija između oblasti i grana proizvodnje treba da osigura predviđeno optimalno i usklađeno razvijanje cijele privrede. I u budućem razvitku posvetit će se velika pažnja racionalnom ulaganju sredstava u proširenu reprodukciju, kako bi investicije dale najpovoljnije rezultate u porastu proizvodnje i nacionalnog dohotka. S tim u vezi, treba još više proširiti djelovanje svih onih društvenih i materijalnih faktora koji su posljednjih godina znatno poboljšali stupanj efikasnosti investicija.

Osnovicu ubrzanog razvijanja proizvodnih snaga sačinjavat će mnogo veći porast produktivnosti rada u svim oblastima privrede. Za razliku od ranijih perioda, produktivnost rada postat će, u odnosu na novu zaposlenost, pretežniji činilac porasta proizvodnje i nacionalnog dohotka, što treba da predstavlja jednu od bitnih karakteristika idućeg planskog perioda. Snažniji uspon produktivnosti rada zasniivat će se na progresivnosti našeg društvenog i privrednog sistema, na suvremenoj organizaciji rada i na intenzivnijoj primjeni naučnih i tehničkih dostignuća u proizvodnji. Nova

tehnika, u svojoj i najznačajnijeg materijalnog faktora ekonomskog napretka, treba da bude široko primjenjivana u različitim oblastima proizvodnje. Racionalno iskorištavanje suvremene tehnike iziskivat će osjetnije poboljšavanje kvalifikacione strukture radne snage i izgradnju visokokvalificiranih kadrova sposobnih za osvajanje i primjenjivanje nove tehnike. Bit će, u vezi s tim, naročito potrebno podsticati i razvijati naučno-istraživački rad u svim granama privrede i posvetiti veliku pažnju ulozi naučnoistraživačkih ustanova i raznovrsnih službi za unapređivanje proizvodnje, radi postavljanja još šire osnove za stvaranje i izgrađivanje domaće tehnike.

b) Uporedo sa razvijanjem proizvodnje povećavati osobnu potrošnju, čiji je napredak osnovni cilj razvitka, neophodni činilac materijalne stimulacije i uvjet skladnog kretanja proizvodnje. Realna potrošnja zaposlenih osoba u svojim općeprivrednim razmjerima treba dosljedno da prati ukupni porast produktivnosti rada i da napreduje u skladu s tim porastom. Realna potrošnja radnika u privrednim organizacijama treba da se razvija suglasno s kretanjem produktivnosti rada odnosno ukupnih rezultata privređivanja. Sa povećanjem osobnih dohodaka stanovništva mijenjat će se istovremeno sadašnji sastav potrošnje u pravcu sve većeg udjela onih proizvoda i usluga kojima se odlikuju viši nivo i raznovrsnija struktura potrošnje. Potrošnja stanovništva bit će na taj način važan element u širenju unutrašnjeg tržišta i nužni podsticaj za razvitak mnogih preradaivačkih djelatnosti koje proizvode dobra za osobnu potrošnju. Napretku osobne potrošnje pridonosit će razvitak trgovine, turizma i društvene prehrane.

U idućem periodu osigurati mnogo potpuniji razvitak svih djelatnosti koje sačinjavaju oblast društvenog standarda sa ciljem da one jače i neposrednije posluže različitim potrebama privrede i društva. U skladu s tim, bit će proširena stambena izgradnja, izgradnja škola, zdravstvenih ustanova, kao i drugih ustanova društvenog standarda, što će još više poboljšati materijalne i druge uvjete njihovog rada. Ovaj svestraniji razvitak svih elemenata društvenog standarda i njihov raznovrsni utjecaj na proizvodnju predstavljat će jednu od osobitosti idućeg perioda.

Osnovni okviri, u kojima treba da se kreće osobna i društvena potrošnja, odmjeravat će se tako da najpunije dođe do izražaja ljudski faktor, pošto od uvjeta života i rada ljudi, njihovih radnih navika, stupnja stručnosti i obrazovanja zavisi opća efikasnost ekonomskog razvitka.

c) Budući razvitak privrede treba da dovede do još svestranijeg razvijanja i jačanja naših ekonomskih odnosa sa inozemstvom, do daljnjeg geografskog širenja naše vanjske trgovine i unapređivanja ostalih oblika ekonomske suradnje, kao što su investicioni aranžmani s pojedinim zemljama, proizvodna kooperacija, naučno-tehnička suradnja i slično. Visoki porast proizvodnje treba da dovede do ukidanja platnog deficita u tekućem poslovanju sa inozemstvom, tako da će naš privredni razvitak u još većoj mjeri biti oslonjen na vlastita sredstva i izvore. Najvažniji zadatak u tom pravcu bit će da se postepeno ostvari takav opseg izvoza koji će biti dovoljan da pokriva tekuće potrebe privrede za uvozom. To će zahtijevati da izvoz raste u nešto bržem tempu od porasta društvenog proizvoda. Ovaj rezultat treba da bude, između ostalog, postignut intenzivnijim razvijanjem onih grana i oblasti čiji troškovi proizvodnje, opseg, struktura i kvalitet mogu osigurati odgovarajuću ekspanziju izvoza i uopće povoljniji položaj zemlje u međunarodnoj razmjeni dobara. Promjenama u deviznom režimu utjecat će se također na veću racionalnost i rentabilnost vanjske trgovine postepenom liberalizacijom uvoza i širim oslobađanjem inicijative privrednih organizacija u vanjskotrgovinskom poslovanju.

d) Naročitu brigu, u skladu s povećanim mogućnostima privrede, posvetiti ubrzavanju razvitka nerazvijenih područja zemlje. Ubrzani razvitak ovih područja razumijevat će takav razvitak koji će biti brži nego što je bio u prethodnom periodu i brži u odnosu na ostalo područje zemlje. Na taj način treba postepeno da budu smanjivane naslijeđene regionalne razlike u ekonomskoj razvijenosti, što će voditi još jačoj unutrašnjoj integraciji privrede. Izgradnja industrije u ova područja predstavljat će osnovni put da se postigne željeni tempo razvitka i najbrže mijenjanje zaostale privredne strukture. Ovom zadatku treba da bude prilagođen i neophodni sistem mjera koji će omogućiti i olakšati njegovo praktično provođenje.

e) Krajem idućeg petogodišnjeg perioda Jugoslavija treba da dostigne takav stupanj privrednog razvitka koji će značiti njen potpuni izlazak iz položaja nedovoljno razvijene zemlje, tako da će ona, po osnovnim ekonomskim indikatorima, predstavljati srednje razvijenu industrijsku zemlju. Istovremeno, ovaj period treba da bude obilježen prevagom socijalističkih oblika proizvodnje u poljoprivredi, gdje će na socijalističkim osnovama organizirana proizvodnja postati dominantan i odlučujući činitelj.

f) Privredni razvitak svojim cjelokupnim djelovanjem osigurati će jačanje socijalističkih društvenih odnosa i socijalističkih oblika privredivanja, razvijanje radničkog samoupravljanja u privrednim organizacijama i društvenog samoupravljanja u općinama i kotarima. Radi toga bit će nužno dalje usavršavati i razvijati cjelokupni mehanizam privrednog sistema, a naročito sistem raspodjele između društvene zajednice i poduzeća, kao i raspodjele čistog prihoda i osobnih dohodaka u radnim kolektivima, iz čega treba da proisteknu još veći podsticaji za inicijativu privrednih organizacija i komuna, uz istovremeno ekonomski efikasno plansko usmjeravanje privrednog razvitka. Također treba usavršavati i ostala područja privrednog sistema, kao što je područje cijena, deviznog režima, financiranja i usmjeravanja investicija, kao i kreditnog sistema u cjelini, pri čemu će posebna pažnja biti poklanjana ekonomici privrednih oblasti i grana.

DRUGI DIO

OSNOVNE SMJERNICE PRIVREDNOG RAZVITKA

Glava II

DRUŠTVENI PROIZVOD I NACIONALNI DOHODAK

I. Proizvodnja

1. Imajući u vidu ostvarene materijalne i društvene uvjete proizvodnje i osnovne ekonomsko-političke ciljeve i zadatke, u periodu od 1961. do 1965. godine predviđa se slijedeći porast društvenog proizvoda i nacionalnog dohotka (u milijardama dinara):⁷⁾

	1960.	1965.	Indeks 1965/1960.	Prosječna godišnja stopa rasta 1961—1965. (u %)
Društveni proizvod	2.782,0	4.778,0	172	11,4
Nacionalni dohodak	2.574,0	4.399,0	171	11,3

⁷⁾ Svi vrijednosni iskazi u ovom Planu dani su u cijenama iz 1959. godine. Podaci za 1960. godinu predstavljaju prethodnu procjenu.

2. Nacionalni dohodak po jednom stanovniku predviđa se da će porasti za oko 10% prosječno godišnje, s obzirom da se procjenjuje porast stanovništva od 18.667.000 u 1960. na 19.821.000 u 1965. godini, tj. po godišnjoj stopi od 1,2%. U apsolutnom iznosu nacionalni dohodak po stanovniku treba da poraste za idućih pet godina od 137.896 na 221.926 dinara.

3. Brzi porast proizvodnje ostvarit će se u društvenom sektoru privrede. Proizvodnja socijalističkih privrednih organizacija povećavat će se od 1961. do 1965. godine za 88,5%, tako da će prosječno godišnje povećanje iznositi 13,5%. Na taj način učešće društvenog sektora privrede u društvenom proizvodu povećat će se od 76% u 1960. na 84% u 1965. godini.

4. Radi osiguravanja predviđenog porasta društvenog proizvoda i nacionalnog dohotka, kao i takve strukture proizvodnje koja je neophodna za ispunjenje postavljenih ekonomsko-političkih ciljeva i zadataka, potrebno je u približno slijedećim odnosima ostvariti porast društvenog proizvoda po pojedinim oblastima privrede (u milijardama dinara):

	1960.	1965.	Indeks 1965/1960.	Prosječna godišnja stopa rasta 1961—1965. godine
Privreda ukupno	2.782,0	4.778,0	172	11,4
Industrija	1.212,0	2.230,0	184	13,0
Poljoprivreda ⁸⁾	664,0	940,0	142	7,2
Šumarstvo	46,0	64,0	138	6,7
Građevinarstvo	152,5	285,0	187	13,3
Saobraćaj	217,0	385,0	177	12,1
Trgovina, ugostiteljstvo i turizam	350,5	624,0	178	12,2
Zanatstvo	140,0	250,0	179	12,3

5. Idući petogodišnji period treba da dovede do formiranja više proizvodne strukture, u kojoj će industrija, kao vodeća oblast privrede, i druge nepoljoprivredne djelatnosti dobiti još veći relativni značaj u ukupnoj proizvodnji zemlje (izraženo u postojećim cijenama):

	1960.	1965.
Privreda ukupno	100,0	100,0
Industrija	43,5	46,8
Poljoprivreda	23,9	19,7
Šumarstvo	1,7	1,3
Građevinarstvo	5,5	6,0
Saobraćaj	7,8	7,8
Trgovina i ugostiteljstvo	12,6	13,1
Zanatstvo	5,0	5,3
Nepoljoprivredne djelatnosti zajedno	76	80

6. U ostvarivanju predviđene dinamike proizvodnje nužno je da se postigne mnogo brži porast proizvodnje sredstava za proizvodnju, a posebno proizvodnje predmeta rada. Ovu orijentaciju u proizvodnji nameće potreba da se izbjegnu osjetnije disproporcije između osnovnih odjeljaka proizvodnje, da se stvore realna sredstva i fondovi za planiranu investicionu izgradnju i da se osigura ispunjenje glavnih ciljeva na području vanjske trgovine i platne bilance.

⁸⁾ Za poljoprivrednu proizvodnju 1960. godine uzet je dvogodišnji prosjek 1958—1959. godine.

7. Na osnovu navedenih stopa razvitka privreda će i u idućem periodu održavati visoku dinamiku rasta formiranu posljednjih godina. U razdoblju od 13 godina (1953—1965.) industrijska proizvodnja bi na taj način neprekidno rasla po stopi od 13,4%, poljoprivredna proizvodnja po stopi od 7,0%, a nacionalni dohodak po stopi od 10,9% prosječno godišnje. Ovaj uspon privrede trebalo bi da dovede Jugoslaviju 1965. godine na nivo današnjih srednje razvijenih zemalja.

II. Raspodjela

1. U skladu sa zahtjevima koji proizlaze iz predviđenog tempa privrednog razvitka, jačanja materijalne osnove radničkog i društvenog samoupravljanja, unapređivanja osobne potrošnje i društvenog standarda, kao i uravnotežavanja tekuće razmjene sa inozemstvom, potrebno je da se u osnovnoj raspodjeli društvenog proizvoda i ukupno raspoloživih sredstava postignu slijedeći odnosi i slijedeći porast pojedinih vrsta potrošnje (u milijardama dinara):

	1960.	Struktura u %	1965.	Struktura u %	Indeks 1965/1960	Prosječne godišnje stope rasta 1961—1965. godine
Društveni proizvod	2.782,0	96,8	4.778,0	101,9	172	11,4
Ukupna raspoloživa sredstva	2.874,6	100,0	4.690,0	100,0	163	10,3
Od toga:						
Privredne investicije sa rezervama	868,2	30,2	1.585,0	33,9	183	12,8
Osobna potrošnja	1.336,5	46,5	2.036,0	43,5	152	8,8
Društveni standard ^{a)}	298,7	10,4	548,0	11,7	184	12,9
Državni organi i narodna obrana ^{b)}	258,8	9,0	363,0	7,7	140	7,0
Osobna potrošnja i društveni standard zajedno	1.635,2	56,9	2.584,0	55,2	158	9,6

2. Za osnovnu raspodjelu društvenog proizvoda i ukupno raspoloživih sredstava bit će u idućem periodu karakteristični slijedeći momenti:

a) ukupno raspoloživa sredstva za unutrašnju potrošnju povećavaju se sporije nego društveni proizvod. Razlika između društvenog proizvoda i ukupno raspoloživih sredstava treba da posluži uravnotežavanju trgovinske razmjene sa inozemstvom, izravnavanju razlika između vanjskih i unutrašnjih cijena, kao i drugim ciljevima platne bilance;

b) povećavanje privrednih investicija u društvenom proizvodu bit će uglavnom ostvarivano na račun relativnog opadanja rashoda državnih organa i narodne obrane. Ovi rashodi treba da rastu manje nego razmjerno porastu društvenog proizvoda i ukupno raspoloživih sredstava;

c) uz visoki porast osobne potrošnje, investicioni rashodi društvenog standarda napredovat će relativno najbržim tempom, koji će biti iznad onog kod privrednih investicija. Ovakva dinamika društvenog standarda nužna je kako sa gledišta privrednog razvitka tako i sa gledišta unapređivanja životnih i kulturnih uvjeta stanovništva. Osobna potrošnja uzeta zajedno sa tekućim i investicionim rashodima društvenog stan-

^{a)} Uključeni su, pored tekućih materijalnih rashoda, i investicioni rashodi.

darda imat će stopu uvećanja uglavnom jednaku stopi porasta ukupno raspoloživih sredstava.

3. Navedeni razmjeri u osnovnoj raspodjeli treba da omoguće da do punog izražaja dođu kao materijalni činioci predstavljeni u stopi investicija tako i osobni faktori ljudi čiji se uvjeti života i rada paralelno unapređuju sa razvitkom materijalnih proizvodnih snaga. Postavljeni odnosi u raspodjeli imaju na taj način svrhu da omoguće jedinstveno djelovanje osnovnih činilaca razvitka u pravcu bržeg porasta ukupne društvene proizvodnje.

4. Pošto će društvena, na socijalističkim osnovama organizirana proizvodnja imati veću stopu uspona nego ukupna privreda, to će takav njen razvitak utjecati na dinamiku i odnose u raspodjeli sredstava društvene privrede. Iz toga će nužno proisteci veće mogućnosti za zadovoljenje i porast one potrošnje koja se podmiruje raspodjelom sredstava socijalističkog sektora proizvodnje. U socijalističkom sektoru privrede treba da budu ostvareni slijedeći odnosi i slijedeća dinamika rasta pojedinih vrsta potrošnje (u milijardama dinara):

	1960.	Struktura u %	1965.	Struktura u %	Indeks 1965/1960	Prosječne godišnje stope rasta 1961—1965. godine
Društveni proizvod društvenog sektora	2.134,0	91,4	4.016,0	98,7	186	13,5
Ukupno raspoloživa sredstva društvenog sektora	2.335,0	100	4.067,0	100	174	11,7
Od toga:						
Privredne investicije	799,0	34,2	1.493,0	36,7	187	13,3
a) U osnovna sredstva	599,0	25,6	1.071,0	26,3	179	12,3
b) U obrtna sredstva i rezerve	200,0	8,6	422,0	10,4	211	16,1
Osobna potrošnja	890,2	38,1	1.528,0	37,7	172	11,4
Društveni standard ^{a)}	264,4	11,3	483,0	11,9	183	12,8
Državni organi i narodna obrana ^{b)}	258,8	11,1	363,0	8,9	140	7,0
Osobna potrošnja i društveni standard zajedno	1.154,6	49,4	2.011,0	49,6	174	11,7

5. Proporcije u osnovnoj raspodjeli društvenog proizvoda pružat će široku materijalnu bazu za razvitak radničkog i društvenog samoupravljanja. Privredne organizacije, općine, kotari i narodne republike raspolagat će značajnim sredstvima za investicije i društvenu potrošnju. Sa usavršavanjem instrumenata privređivanja — naročito sa poboljšavanjem ekonomike pojedinih privrednih oblasti i grana i sa unapređivanjem kreditnog sistema i sistema udruživanja u privredi, kojim putem treba ostvariti puniju mobilnost sredstava za razvitak — nužno je težiti ka daljnjoj decentralizaciji i ublažavanju mjera koje se tiču direktne raspodjele formiranog dohotka iz centra.

^{a)} Uključeni su, pored tekućih materijalnih rashoda, i investicioni rashodi.

6. Raspodjelom nacionalnog dohotka, kreditnom politikom, stvaranjem i upotrebom privrednih rezervi i drugim mjerama bit će potrebno osiguravati stabilnost privrednih kretanja na tržištu i utjecati na takvo formiranje kupovnih fondova koje bi omogućavalo realizaciju ukupne robne proizvodnje. U skladu s tim, treba putem tekućih godišnjih planova i njihovih mjera usmjeravati raspodjelu sredstava u pravcu proporcija danih u ovom planu.

Glava III INVESTICIJE

1. Osnovni zadatak investicione politike bit će da se posredstvom ulaganja ostvari najbrži porast proizvodnje i osiguraju uvjeti za usklađeni i kontinuirani razvitak privrede u dužem vremenskom roku. U tu svrhu predviđaju se ukupna investiciona ulaganja u osnovne i obrtne fondove u iznosu od oko 8.015 milijardi dinara za cio petogodišnji period, odnosno prosječno godišnje oko 1.600 milijardi, uz slijedeću osnovnu raspodjelu ovih sredstava (u milijardama dinara):

	1960.	Struktura	1965.	Struktura	Indeks 1965/1960	Prosječne go- dišnje stope rasta 1961- 1965. godine
Ukupne investicije	1.107,5	100,0	2.017,0	100,0	182	12,7
Od toga:						
Privredne investicije sa rezervama	868,2	78,4	1.585,0	78,6	183	12,8
Neprivredne investicije	239,3	21,6	432,0	21,4	181	12,6
a) Investicije u društveni standard	209,3	18,9	390,0	19,3	186	13,2
b) Ostale neprivredne investicije	30,0	2,7	42,0	2,1	140	7,0

2. Opseg neprivrednih investicija, posebno investicija u društveni standard, upravljen je na to da osigura brzi razvitak društvenog standarda suglasno rastućim potrebama privrede. Predviđene investicije omogućuju da se poboljša kvalitet stanovanja i povećava stambena površina na jednog stanovnika, da se proširi školski prostor na jednog učenika i pored velikog priraštaja učenika u školama, da se značajnije povećaju kapaciteti zdravstvenih ustanova, kao i komunalni fondovi u gradovima i industrijskim centrima.

3. Ukupne privredne investicije (ulaganja u osnovne i obrtne fondove zajedno) sačinjavat će oko 32,5% od društvenog proizvoda, prema 30,7%, koliko su ove investicije činile u prethodnom četvorogodišnjem periodu. Povećanje udjela privrednih investicija u društvenom proizvodu uvjetovano je općim tempom privrednog razvitka koji se predviđa za iduće godine, potrebom stvaranja dovoljnih zaliha sirovina i obrtnih sredstava uopće, zatim potrebom da se brže prošire određene bazične grane industrije, da se nastavi intenzivno unapređivanje poljoprivrede i da se odgovarajućim povećanjem energetske osnove i saobraćaja osiguraju uvjeti za brzi uspon privrede i poslije 1965. godine. U idućem periodu bit će također potrebno

uložiti razmjerno veća sredstva u temeljitiju rekonstrukciju građevinarstva i modernizaciju trgovine i postaviti širu materijalnu osnovu za razvitak šumarstva.

4. Kao rezultat budućeg privrednog razvitka smanjit će se učešće dodatnih inozemnih sredstava u ukupnim sredstvima za proširenu reprodukciju.

Visina privrednih ulaganja u osnovne i obrtne fondove u skladu je s materijalnim mogućnostima zemlje, tako da će privreda biti u stanju da racionalno savlada predviđeni opseg investicija. Vodeći računa o tome, predviđa se da će biti potrebno da u ukupnim privrednim investicijama ulaganja u osnovne i obrtne fondove budu slijedeća (u milijardama dinara):

	1960.	1965.	Indeks 1965/1960	Prosječne go- dišnje stope rasta 1961- 1965. godine
Ukupne (bruto) privredne investicije sa rezervama	868,2	1.585,0	183	12,8
Od toga:				
a) Investicije u osnovne fondove	638,9	1.116,0	175	11,8
b) Investicije u obrtne fondove i rezerve	229,3	469,0	205	15,4

5. Investicije u obrtne fondove imat će bržu dinamiku porasta od društvenog proizvoda, što treba da omogući obilnije snabdijevanje proizvodnje reprodukcijom materijalom i veće i stabilnije stvaranje materijalnih rezervi u privredi. Visoki porast proizvodnje i njeno nesmetano razvijanje iziskuje ovo obilnije ulaganje u obrtne fondove.

6. U okviru privrednih ulaganja u osnovne fondove predviđa se za 1965. godinu porast sredstava amortizacionih fondova za oko 76%, u odnosu na 1960. godinu, s tim da se ocjenjuje da će se utrošak amortizacije povećati za oko 80% tokom idućih pet godina. Povećani utrošak amortizacije treba, između ostalog, da proistekne iz daljnje liberalizacije njenog trošenja, tj. iz ukidanja onih ograničenja koja su još preostala na ovom području.

7. Raspored investicija na osnovne privredne oblasti treba da bude postavljen tako da se planiranim ulaganjima ostvaruje proporcionalno razvijanje privrede i osnovnih odjeljaka proizvodnje. Zato će se putem investicija osobito podsticati brži napredak one proizvodnje čije zaostajanje može stvarati trajnije ekonomske disproporcije i usporavati opću stopu privrednog rasta. U vezi s tim, potrebno je znatno povećati investicije u industriju kao cjelinu, a osobito u neke njene ključne grane, zatim u građevinarstvo i proizvodnju građevinskog materijala, kao i u poboljšanje materijalnih uvjeta za razvitak trgovine i bolje snabdijevanje stanovništva. Pojačanim ulaganjem u šumarstvo započet će se novi ciklus razvitka u ovoj oblasti privrede. Što se tiče investicija u poljoprivredu, koje će biti velike i idućih godina, neophodno je osigurati njihovo vremensko podudaranje sa investicijama u druge djelatnosti od kojih će sve više zavisići uspješna realizacija poljoprivredne proizvodnje. Da bi se osigurao takav razvoj, investicije u osnovne fondove društvene privrede treba da budu na slije-

deći način raspoređene na osnovne oblasti privrede (u milijardama dinara):

	1960.	Struktura u %	1965.	Struktura u %	Indeks 1965/1960.	Prosječne go- dišnje stope rasta 1961. - 1965. godine
Industrija i ru- darstvo	369,0	44,9	514,0	48,0	191	13,8
Poljoprivreda	103,0	17,2	161,0	15,0	156	9,3
Šumarstvo	10,0	1,7	19,0	1,8	190	13,7
Građevinarstvo	18,0	3,0	50,0	4,7	278	22,7
Saobraćaj	145,0	24,2	233,0	21,7	161	10,0
Trgovina, ugo- stiteljstvo i turizam	43,0	7,2	77,0	7,2	179	12,3
Zanatstvo	11,0	1,8	17,0	1,6	155	9,2
Ukupno	599,0	100,0	1071,0	100,0	179	12,3

8. Prvih godina idućeg perioda treba ostvariti brže povećanje investicija u energetske proizvodnje, proizvodnju sirovina i reprodukcijonog materijala, u povećanje prijevoznih kapaciteta željezničkog saobraćaja, u mehanizaciju i modernizaciju građevinarstva, kao i u industrijsku proizvodnju za potrebe građevinarstva, kako bi se stvorili uvjeti za nesmetani razvitak proizvodnje i uspješno izvođenje investicione izgradnje u cjelini, a osobito stambene izgradnje.

9. Određeni momenti neposredno vezani za buduću strukturu investicija, kao što su povećana ulaganja u bazične industrijske grane, velika izgradnja modernih saobraćajnica, tehnička rekonstrukcija poljoprivrede i građevinarstva kao i izvjesna dugoročnija ulaganja težit će da povećaju kapitalnu intenzivnost investicija i da privremeno umanje stupanj njihove efikasnosti. Da bi se kratkoročno djelovanje ovih faktora svelo na najmanju mjeru bit će naročito potrebno: da se ubrzaju rokovi aktiviranja investicija, da se bolje i racionalnije koriste postojeći i novi proizvodni fondovi, da se — gdje god je to ekonomski svrsishodno — posredstvom rekonstrukcija i proširenjem postojećih kapaciteta ostvaruje neposredno povećanje proizvodnje i podesnim mjerama uopće stimulira brža i ekonomičnija investiciona izgradnja. U istom pravcu treba djelovati osnivanjem projektnih institucija, naročito za tehnološko projektiranje, kao i donošenjem odgovarajućih propisa o projektiranju i izvođenju investicija, o standardizaciji i tipizaciji građevinskih elemenata i slično.

10. U idućem periodu investicije u industriju služit će, prije svega, intenzivnijem širenju one proizvodnje koja ima najpovoljnije prirodne i ostale uvjete za razvitak. Pri tome poseban naglasak treba da bude stavljen na grane koje sačinjavaju suvremenu i dugoročnu osnovu industrijskog i općeprivrednog napretka. Prema tome, težište budućih ulaganja treba da bude na energetici, crnoj i obojenoj metalurgiji, kemijskoj industriji, proizvodnji kapitalne opreme, uključujući elektroniku i elemente automatizacije; na ulaganjima u proizvodnju koja se zasniva na pojačanom iskorištavanju sirovinske baze u poljopriv-

vredi i šumarstvu (prehrambena industrija i mehanička i kemijska prerada drveta); na ulaganjima u proizvodnju građevinskog materijala i nemetala, kao i ulaganjima u razvitak industrije potrošnih dobara, naročito trajnih potrošnih dobara.

Sa predviđenim investicijama u poljoprivredu nastavlja se u stvari započeti proces modernizacije i brzog unapređivanja poljoprivredne proizvodnje. Napori investicione politike, naročito u društvenom sektoru, bit će upravljeni na proizvodne grane i proizvode čija će potrošnja u idućem periodu najviše rasti na domaćem i stranom tržištu. Iz tih razloga ulaganja će se usmjeravati prvenstveno u snažniji razvitak stočarstva i sirovinske baze koja omogućuje taj razvitak.

U šumarstvu najveći dio investicionih sredstava treba da bude upotrijebljen za izgradnju šumskih komunikacija i za uvođenje plantažnog i drugih oblika intenzivnog podizanja šuma.

Predviđena sredstva za investicije u građevinarstvo koja će u idućem periodu imati najveću dinamiku rasta, koristit će se za nabavku mehanizacije i suvremenije opremanje uopće da bi se ova djelatnost što prije podigla na viši tehnički nivo i na taj način osiguralo brže, jeftinije i efikasnije građenje.

Investicije u saobraćaj treba da budu namijenjene povećavanju prijevozne i propusne moći, poboljšavanju brzine i urednosti saobraćaja, jačem povezivanju različitih područja zemlje u jedinstveni sistem unutrašnjih komunikacija, kao i poboljšavanju transportnih uvjeta za tranzit i vanjskotrgovinsku razmjenu. U tu svrhu predviđa se nova izgradnja, rekonstrukcija, proširivanje i modernizacija saobraćajne mreže (pruga, puteva, pomorskih luka, riječnih pristaništa i ptt-linija) u znatno većem opsegu nego u proteklom periodu. Intenzivnije proširivanje voznog i plovnog parka i upotreba druge suvremene opreme, zajedno sa rekonstrukcijom i izgradnjom mreže, treba da omogućuje racionalizaciju svih grana saobraćaja, a naročito željezničkog i poštanskog saobraćaja.

Povećane investicije u trgovinu i ugostiteljstvo poslužit će razvijanju trgovinske mreže i uvođenju viših standarda u organizaciji i opremanju prometa, izgradnji tržnica i skladišta, značajnijem povećanju kapaciteta turističkog ugostiteljstva i unapređivanju domaćeg i inozemnog turizma uopće.

11. Investicije predviđene za razvitak proizvodnih snaga treba da pridonesu osobito širenju našeg izvoza i rješavanju postavljenih zadataka u oblasti platne bilance i svestranijeg razvijanja ekonomskih odnosa sa inozemstvom.

12. U ostvarivanju opsega i osnovne strukture investicija djelatnost Općeg investicionog fonda treba u idućem periodu da bude ograničena na ona područja i namjene koji su od bitnog značaja za opći privredni razvitak i gdje je financiranje iz općih društvenih sredstava neophodno. Na osnovu toga intervencija Općeg investicionog fonda treba da obuhvati slijedeće tri osnovne namjene: a) ulaganja u bazičnu proizvodnju; b) pomaganje razvitka nerazvijenih područja zemlje; i c) posredovanje u onim slučajevima kad je nužno otklanjati nastale disproporcije ili posebnom društvenom intervencijom podsticati ubrzanu tehničku rekonstrukciju određenih grana radi punijeg i skladnijeg razvitka privrede. Takvo postavljanje Općeg investicionog fonda zahtijeva da on bude rasterećen izvjesnih namjena, a druge namjene da financira u znatno manjem opsegu nego dosada.

G l a v a I V

OSOBNNA POTROŠNJA I DRUŠTVENI STANDARD

I. Osobna potrošnja

1. U skladu sa predviđenom stopom porasta društvenog proizvoda i nacionalnog dohotka, realni opseg osobne potrošnje treba da se u periodu od 1961. do 1965. godine povećava prosječno za 8,8%, odnosno po stanovniku za 7,5% godišnje. Time treba da bude omogućeno skladno i stabilno povećanje osobne potrošnje kao bitnog elementa proširene društvene reprodukcije.

Na taj način nastaviti će se i u periodu od 1961. do 1965. godine intenzivno napredovanje životnog standarda, karakteristično za posljednjih osam godina. Godine 1965. nivo osobne potrošnje bit će viši za oko 166,0%, prema 1952. godini, što znači da će u razdoblju od 13 godina biti ostvarena visoka stopa porasta osobne potrošnje od 7,8% godišnje. Takav razvitak osobne potrošnje pokazuje da se ona uporedo i harmonično kreće naprijed s ostalim osnovnim komponentama privrede i da je taj razvitak postao trajna i zakonita pojava našeg socijalističkog društva. Na kraju idućeg perioda realna potrošnja stanovništva u Jugoslaviji približila bi se nivou koji su danas dostigle srednje razvijene zemlje.

2. Povećanje realnih zarada osoba zaposlenih u privredi vršit će se u skladu s općim porastom produktivnosti rada. Tako će se u društvenom mjerilu ostvarivati funkcionalna zavisnost razvitka osobne potrošnje od kretanja produktivnosti rada. Suglasno s tim, predviđa se da će prosječne zarade osoba zaposlenih u privrednim organizacijama za idućih pet godina porasti za 38,6%, odnosno 6,7% prosječno godišnje. U odnosu na takvo kretanje realnih zarada u privredi osiguravat će se odgovarajuće povećanje i usklađivanje plaća osoba zaposlenih u državnim organima i javnim službama. Predviđeni porast realnih zarada i plaća pruža potreban okvir za daljnje usvršavanje sistema nagrađivanja prema radnom efektu, i to ne samo u privrednim organizacijama nego i u državnim organima i javnim službama.

3. Rashodi u oblasti socijalnog osiguranja povećat će se za oko 60%, odnosno 9,9% prosječno godišnje. Time će biti osigurano povećanje sredstava prema potrebama koje će proizići iz povećanja broja zaposlenih osoba, djece i umirovljenika. Mirovine i invalidnine će se na odgovarajući način usklađivati sa kretanjem zarada i plaća osoba zaposlenih u privredi, državnim organima i javnim službama. Materijalni troškovi zdravstvenog osiguranja predviđa se da će se povećati za 67%, odnosno 10,8% godišnje, čime se osiguravaju povoljniji uvjeti za pružanje zdravstvene zaštite.

Na daljnji razvitak socijalnog i zdravstvenog osiguranja treba povoljno da utječu promjene u organizaciji i sistemu financiranja. Te promjene, uz društveno samoupravljanje u ovoj oblasti, stvorit će bolje uvjete građanima u korištenju prava socijalnog osiguranja i učiniti samo trošenje sredstava racionalnijim.

4. Osobni dohoci individualnih poljoprivrednih proizvođača treba da se povećavaju u zavisnosti od toga kako će rasti njihova proizvodnja i tržišni viškovi. Pri tome se ima u vidu da će opći rezultati kooperacije individualnih proizvođača sa socijalističkim privrednim organizacijama voditi bržem povećanju njihovih osobnih dohodaka. Ocjenjuje se da će se realni osobni dohoci po članu poljoprivrednog domaćinstva, u privatnom sektoru, povećati za pet godina za oko 28,0%, odnosno oko 5,1% prosječno godišnje.

5. Navedene razmjere u porastu osobne potrošnje za različite kategorije stanovništva bit će potrebno održavati odgovarajućom društvenom intervencijom. Godišnji planovi će za to predviđati shodne mjere čija će svrha biti da se očuvaju što pravilniji odnosi u razvitku osobne potrošnje.

6. Povećanje osobne potrošnje i diferenciranje osobnih dohodaka, koji će nastati kao posljedica dosljednije primjene nagrađivanja po učinku, djelovat će na izmjenu strukture potrošnje. Predviđa se da će potrošnja hrane rasti godišnje prosječno za oko 6% do 6,5%, a potrošnja industrijske potrošne robe za 11% do 11,5%. Prema tome smanjit će se relativno učešće hrane, a povećati učešće industrijske robe i usluga u strukturi osobne potrošnje. Značajno će porasti u strukturi osobne potrošnje izdaci za podmirivanje kulturnih potreba. U strukturi osobne potrošnje treba naročito povećati nabavku trajnih potrošnih dobara. Stupanj snabdjevenosti potrošača bit će time u cjelini značajno poboljšan. Ocjenjuje se da će potrošnja tekstilnih proizvoda porasti po stanovniku za oko 50% za idućih pet godina, obuće — za oko 35%, električne energije — za oko 90%, dok će se vrijednost stokova trajnih potrošnih dobara po stanovniku povećati za oko 180%. Osjetnije promjene očekuju se i u prehrani, u pravcu poboljšavanja njenog sastava i relativno većeg udjela kvalitetnih proizvoda. Predviđa se da će potrošnja važnijih proizvoda po stanovniku 1965. godine biti slijedeća:

	1960.	1965.	Indeks 1965/60.
Prehrana			
Zitarice u brašnu, kg	184,0	161,5	87,7
Odstoga:			
Pšenica i raž, kg	145,0	138,7	95,6
Sećer, kg	15,0	26,0	173,3
Masnoće, kg	11,2	13,5	120,5
Meso i riba, kg	29,0	41,0	141,3
Kaloričnost prehrane dnevno	3030,0	3040	—
Učešće kalorija životinjskog porijekla u postocima	23,8	31,8	133,4
Industrijska roba			
Tekstil, kg	4,74	7,17	155,3
Obuća, pari	1,69	2,27	134,3
Električna energija u domaćinstvu, kwh	74,46	143,79	193,1
Električni aparati za domaćinstvo, kg	0,58	1,79	308,6
Kućni namještaj u garniturama na 1000 stanovnika	17,0	31,83	187,2
Količina trajnih potrošnih dobara (na 1000 stanovnika)			
Automobili, kom.	3,2	8,1	253,1
Motocikli i mopedi, kom.	7,7	33,3	432,5
Radio-aparati, kom.	85,7	169,5	197,8
Televizori, kom.	1,7	17,2	1011,8
Frižideri, kom.	5,3	39,4	743,4
Električni štednjaci, kom.	10,6	36,1	340,6

7. Porast realnih osobnih dohodaka bit će osiguravan odgovarajućom raspodjelom društvenog proiz-

voda, pri čemu osobni dohoci u društvenom sektoru privrede treba da rastu po istoj stopi po kojoj raste proizvodnja društvenog sektora. Time se omogućava kako pokrivanje potrošnje novozaposlenih radnika tako i porast potrošnje koji će se zasnivati na povećanju produktivnosti rada.

Usmjeravanjem proizvodnje, investicija, izvoza i uvoza i drugim mjerama osiguravat će se porast robnih fondova, koji će biti u skladu s kretanjem osobnih dohodaka. Stabilniji razvitak osobne potrošnje zahtijevat će proširivanje zaliha potrošne robe i brže unapređivanje trgovine, ugostiteljstva i ostalih uslužnih djelatnosti koje su svojim zaostajanjem osjetno djelovale na povećanje troškova života.

II. Društveni standard

1. U idućem periodu potrebno je proširiti materijalnu bazu razvitka svih djelatnosti društvenog standarda. Radi toga treba ostvariti takvo povećanje materijalnih sredstava i takvu izgradnju koji će omogućiti poboljšavanje standarda stanovanja, povećavanje školske površine po učeniku, porast zdravstvenih kapaciteta po stanovniku, tj. povećanje kapaciteta svih službi društvenog standarda na jednog stanovnika. Također treba osigurati veća materijalna sredstva za njihovo tekuće funkcioniranje i ubrzati priliv kvalificiranih kadrova u te službe. Za te svrhe predviđeno je da ukupna sredstva porastu za 83% za pet godina, odnosno da rastu 12,9% prosječno godišnje. U izgradnju stanova, škola, zdravstvenih, socijalnih i drugih ustanova treba uložiti oko 1.290 milijardi dinara društvenih sredstava ili oko 258 milijardi prosječno godišnje, što je za 85% više od prosječno ostvarenih ulaganja u periodu od 1957. do 1960. godine.

2. Za idućih pet godina treba izgraditi najmanje 500.000 stanova, od čega u gradovima i industrijskim naseljima oko 350.000 stanova. U stambenu izgradnju uložiti će se oko 1.100 milijardi dinara, odnosno prosječno godišnje 220 milijardi. Samo društvena ulaganja u izgradnju stanova treba da iznose za cio petogodišnji period oko 734 milijarde dinara. Nova stambena površina koja će se dobiti ovom izgradnjom sačinjavat će oko 30% od današnjeg cjelokupnog stambenog fonda gradskih i industrijskih naselja. Predviđena stambena izgradnja omogućava da se poboljša standard stanovanja i poveća stambena površina na jednog stanovnika, naročito u gradovima i industrijskim centrima.

Dosljednom primjenom načela novog sistema financiranja stambene izgradnje treba utjecati na brže i racionalnije građenje stanova. U tom smislu je potrebno, pored fondova za stambenu izgradnju i drugih društvenih izvora, maksimalno angažirati i osobna sredstva građana. Neposrednim aktiviranjem budućih korisnika stanova i čitavom politikom stambene izgradnje potrebno je osigurati izgradnju takvih stanova koji po veličini, opremi i mjestu odgovaraju potrebama i mogućnostima građana. Na bazi ekonomskih načela treba razvijati kooperaciju svih činilaca koji učestvuju u stambenoj izgradnji, a osobito naručilaca, projekatanta, građevinskih poduzeća i industrije građevinskog materijala i opreme, kako bi se postigla veća racionalnost i efikasnost u građenju stanova.

3. Radi planskog razvitka gradova i drugih naselja i usklađivanja komunalnog standarda sa razvitkom privrede i stambene izgradnje, potrebno je u idućem periodu ubrzati razvitak komunalne privrede. U tu svrhu treba u slijedećih pet godina investirati oko 195 milijardi dinara. U komunalnoj privredi treba, gdje god je to moguće, postepeno uvoditi ekonomske cijene komunalnih usluga, osposobiti organizacije koje pružaju te usluge da rade na principima samofinanciranja, i na toj osnovi uspostaviti ekonomske odnose između komunalnih privrednih organizacija, potrošača

i narodnih odbora. Također je potrebno jačati radničko upravljanje u komunalnim privrednim organizacijama i unapređivati sistem investiranja u ovoj oblasti. Posebnu ulogu u financiranju razvitka komunalne privrede treba da imaju prihodi od gradskog zemljišta, koji treba da rastu u skladu sa povećavanjem opremljenosti gradskih naselja komunalnim uređajima. Razradom komplektnih programa stambeno-komunalne i druge izgradnje treba utjecati na racionalnu i plansku izgradnju i rekonstrukciju naselja, a osobito na racionalno korištenje gradskog zemljišta i komunalnih uređaja.

4. Da bi se ubrzalo školovanje i stručno osposobljavanje kadrova, čiji značaj postaje sve više odlučujući u privrednom i društvenom razvitku zemlje, u idućem periodu treba proširiti i ojačati materijalnu bazu škola i ustanova za obrazovanje kadrova. Izgradnja škola treba da osigura zamjenu dotrajalog školskog prostora, ukidanje treće i četvrte smjene i povećanje školskog prostora u skladu s porastom broja učenika i studenata. Uporedo s tim, bit će potrebno poboljšati i stabilizirati materijalni položaj škola i drugih ustanova koje se bave uzdizanjem kadrova.

U skladu s takvim zadacima, predviđa se da će se za idućih pet godina cjelokupni fond školske površine povećati za preko 50%. Ukupne investicije za izgradnju škola treba da iznose u ovom periodu oko 200 milijardi dinara ili 40 milijardi dinara prosječno godišnje. Tekući materijalni rashodi u oblasti školstva treba da se do 1965. godine povećaju preko dva puta.

Za potpuno i pravodobno izvršavanje zadataka u oblasti školovanja kadrova od naročitog je značaja da se izvrše takve promjene u financiranju koje će osigurati predviđeno povećanje ukupnih sredstava za razvitak školstva, stabilnost izvora financiranja i proširenje materijalne osnove društvenog upravljanja u školama i školskim ustanovama.

5. U skladu s porastom ekonomskih mogućnosti zemlje i općim društvenim napretkom povećat će se sredstva za razvitak kulture u njenim različitim oblicima. Ova sredstva treba da budu usmjerena prvenstveno na proširivanje mreže institucija pomoću kojih kultura prodire u najšire slojeve stanovništva: radio-televizija, kinematografi, biblioteke, domovi kulture, radnički i narodni univerziteti, a zatim i na bolju zaštitu i očuvanje našeg kulturnog naslijeđa.

U radio-televiziju investirat će se oko 20 milijardi dinara i tim ulaganjem omogućit će se da televizijska i UKT-FM mreža obuhvati pretežni dio gusto naseljenog područja zemlje, a da srednjotalasna mreža pokrije cijeli nacionalni teritorij. Predviđena ulaganja istovremeno omogućuju izgradnju televizijskih studija i rekonstrukciju postojećih radio-stanica.

Pored toga, ubrzan će se kinofikacija zemlje i povećati domaća filmska proizvodnja. Isto tako, osigurat će se daljnje unapređivanje izdavačke djelatnosti i štampe.

6. Na području zdravstvene zaštite treba osigurati razvitak u skladu s povećanim potrebama koje proizlaze iz porasta stanovništva, povećanja broja zdravstveno osiguranih radnika i službenika, kao i proširivanje zdravstvenog osiguranja na poljoprivredno i ostalo stanovništvo. Za takav napredak zdravstvene službe potrebno je povećati i ubrzati izgradnju zdravstvenih ustanova (bolnica, zdravstvenih stanica, domova narodnog zdravlja, preventivnih, rehabilitacionih i drugih ustanova), pojačati napore za školovanje stručnih medicinskih kadrova, kao i povećati tekuće materijalne rashode ovih ustanova. U vezi s tim, bit će potrebno uložiti u zdravstvenu službu oko 96 milijardi dinara za idućih pet godina, što je za preko 50% više od prosječnih godišnjih ulaganja izvršenih u periodu od 1957. do 1960. godine.

Za razvitak zdravstvenih ustanova i poboljšavanje njihovog materijalnog položaja nužno je osigurati

stalne izvore financiranja koji će omogućiti ustaljeni napredak zdravstvene službe.

7. U oblasti socijalne zaštite treba, prije svega, osigurati povećanje broja ustanova za dječju zaštitu, naročito ustanova za dnevni boravak djece i ustanova za zbrinjavanje i zaštitu odraslih osoba kojima je potrebna pomoć zajednice. Isto tako bit će potrebno stvoriti povoljnije uvjete za školovanje i stručno osposobljavanje defektne djece i omladine.

8. Idućih godina poduzimat će se mjere za masovnije podizanje fizičke kulture, kako omladine tako i ostalog, naročito zaposlenog, stanovništva. Posebnu pažnju treba posvetiti stvaranju materijalnih uvjeta za izvođenje fizičkog odgoja u školama, kao i uvjeta za omasovljenje fizičke kulture u gradovima i industrijskim centrima.

Glava V

DRŽAVNI ORGANI I NARODNA OBRANA

1. Povećanje rashoda društvenih organa, koji obuhvaćaju tekuće materijalne rashode i rashode za neprivredne investicije, treba da osigura bolje funkcioniranje i bolju opremljenost u radu ovih organa, izgradnju zgrada nužnih za njihov smještaj, kao i poduzimanje određenih općeprivrednih mjera, kao što su istraživanja u vezi s mirnodopskim korištenjem nuklearne energije, dopunske mjere za unapređivanje pojedinih privrednih oblasti i sl. Predviđa se slijedeće kretanje rashoda državnih organa u idućem periodu (u milijardama dinara):

	1960.	1965.	Indeks 1965/1960.	Prosječne go- dišnje stope rasta 1961- 1965. godine
Rashodi državnih organa (bez osobnih rashoda)	258,8	363,0	140,0	7,0
Od toga:				
Materijalni rashodi	228,8	321,0	140,0	7,0
Rashodi za neprivredne investicije	30,0	42,0	140,0	7,0

2. Za ukupne potrebe narodne obrane (tekući materijalni rashodi, ukupne investicije i osobna potrošnja) predviđena su sredstva od prosječno 252 milijarde dinara godišnje. Ukupni rashodi za narodnu obranu, koji će poslužiti jačanju njene materijalne i tehničke baze na način koji zahtijevaju postojeći uvjeti, sačinjavat će 1965. godine 6,4% od nacionalnog dohotka, prema 8,2% 1960. godine, čime bi se osiguralo realno povećanje materijalnih rashoda Jugoslovenske narodne armije od 4,7% godišnje.

Glava VI

DRUŠTVENE REZERVE

1. Radi osiguranja stabilnog razvitka privrede i otklanjanja većih oscilacija u ovom razvitku, u raspodjeli društvenog proizvoda i nacionalnog dohotka predviđa se da se obrtna sredstva i zalihe privrednih organizacija, zajedno sa društvenim rezervama, povećaju u periodu od 1961. do 1965. godine za oko 1.600 milijardi dinara, što predstavlja njihovo povećanje po stopi od 16,1% prosječno godišnje. Stvaranje zaliha, u kojima su sadržane i potrebne društvene rezerve, vršit će se na taj način po dinamici koja je znatno brža od dinamike rasta društvenog proizvoda i nacionalnog dohotka.

2. U godišnjim planovima posebno će se izdvajati sredstva koja predstavljaju društvenu rezervu pomoću koje će federacija i ostali upravni i samoupravni organi osiguravati stabilnost kretanja privrede i životnog standarda i podsticati razvitak na onim područjima gdje se za tim ukaže potreba. Stvaranju društvenih rezervi treba pristupiti naročito u prvim godinama idućeg periodu.

3. Raspodjela sredstava također treba da bude upravljena na to da se devizne rezerve povećavaju u toku idućeg perioda. Formiranje deviznih rezervi treba da bude u skladu sa potrebama povećanja vanjskotrgovinske razmjene i unutrašnje potrošnje.

Glava VII

PRIVREDNI ODNOSI SA INOZEMSTVOM

1. Razvitak proizvodnje omogućit će u idućem periodu znatnije proširenje vanjske trgovine i različitih oblika ekonomske suradnje s inozemstvom. Vanjskotrgovinsku razmjenu treba razvijati tako da se do kraja ovog perioda otkloni deficit u tekućoj razmjeni dobara, pod čime se ovde razumijeva ostvarivanje ravnoteže između ukupnog izvoza i ukupnog uvoza robe i usluga. Tim rezultatom treba da bude obilježen novi kvalitet koji privreda postiže tokom idućeg planskog razdoblja.

Ocjenjuje se da će ukupni opseg prometa dobara sa inozemstvom porasti 1965. godine za oko 74% u odnosu na 1960. godinu, tako da bi ovaj promet bio uvećavan po stopi od 11,8% godišnje. To treba postići porastom izvoza robe i usluga od oko 13,6% prosječno godišnje i odgovarajućim porastom uvoza robe i usluga.

2. Predviđa se da će struktura robnog izvoza 1965. godine biti približno slijedeća (u milijardama deviznih dinara po zvaničnom tečaju):

	1960.		1965.		Indeks 1965/1960.	Prosječne go- dišnje stope rasta 1961- 1965. godine
	Iznos	Struktura	Iznos	Struktura		
Ukupni izvoz	166,5	100,0	322,0	100,0	194	14,2
Izvoz industrijskih proizvoda	122,3	73,5	222,0	69,0	182	12,7
Izvoz proizvoda poljoprivrede i šumarstva	44,2	26,5	100,0	31,0	226	17,7

Porastu izvoza industrijskih proizvoda pridonijet će naročito daljnje razvijanje serijske i masovne proizvodnje, što sa svoje strane treba da omogućiti sniženje troškova proizvodnje i jačanje konkurentne sposobnosti naše industrije na stranom tržištu. To se naročito odnosi na opremu i finalne proizvode metalne industrije sa brodogradnjom i elektroindustrijom, na finalne proizvode kemijske i drvne industrije, industrije celuloze i papira, obojene metalurgije i prehrambene industrije. To su grane na kojima se dobrim dijelom zasniva industrijski razvitak idućih godina. Proizvodi ovih grana predstavljaju glavne nosioce izvoza zbog toga što se za njihov razvitak raspolaže povoljnim prirodnim uvjetima, što njihova proizvodnja omogućava znatno jaču diverzifikaciju izvoza i što se istovremeno u navedenim granama može organizirati proizvodnja većih razmjera koja će osigurati stabilnije povećanje izvoza. Posredstvom ovih grana Jugoslavija ima uvjeta da najsvrsishodnije povećava svoj udjel u međunarodnoj razmjeni dobara.

Posebnu pažnju treba posvetiti povećanju izvoza poljoprivrednih proizvoda. U poljoprivrednom sek-

toru pretežniji dio izvoza sačinjavat će meso i uopće proizvodi stočarstva, kukuruz i ostale žitarice, a očekuje se osjetniji porast izvoza i drugih poljoprivrednih proizvoda.

3. U određivanju opsega i strukture uvoza vodilo se računa o tome da uvoz podrži predviđeni porast proizvodnje i osigura nabavku onih proizvoda koji neće biti zastupljeni u proizvodnoj strukturi zemlje, kao i da se uvozom istovremeno omogući intenzivnije geografsko širenje izvoza. Polazeći od toga, predviđa se izvjesna promjena njegove strukture.

	1960. Struktura	1965. Struktura
Ukupni uvoz	100,0	100,0
Uvoz reproduktionog materijala	62,6	67,0
Uvoz opreme	21,7	20,9
Uvoz proizvoda osobne potrošnje	8,0	9,6
Uvoz hrane	3,7	0,4
Neraspoređeno	3,1	2,1

U strukturi uvoza osjetnije će rasti udjel reproduktionih materijala i proizvoda koji neposredno služe potrebama proširene reprodukcije, za razliku od ranijih godina kad je hrana zauzimala veliko mjesto u uvozu.

Porast uvoza reproduktionog materijala treba da omogući predviđeni porast domaće proizvodnje. Sve veće potrebe privrede za reproduktionim materijalima industrijskog porijekla nalažu sa svoje strane intenzivnije širenje domaće proizvodnje reproduktionog materijala, da bi se spriječila pretjerana ekspanzija uvoza u ovom i idućim periodima i sa utvrđenom stopom uvoza postigao očekivani porast proizvodnje.

Predviđa se također značajno povećanje uvoza opreme. Uvoz kapitalne opreme osiguravao bi oko jednu trećinu ukupnih potreba u opremi.

Uvoz proizvoda za osobnu potrošnju pridonosit će proširivanju asortimana, boljem snabdijevanju tržišta i njegovoj punijoj stabilizaciji. Porast osobne potrošnje bit će na taj način osiguran kako domaćom proizvodnjom tako i povećanim uvozom potrošnih dobara.

4. Dostignuti stupanj proizvodnje i potrošnje u zemlji i njihov predviđeni porast u idućem planskom periodu, kao i postojeći ekonomski odnosi sa velikim brojem zemalja, tražit će ubuduće još šire primjenjivanje svih onih oblika međunarodne privredne suradnje koji, pored redovne trgovinske razmjene robe i usluga, čine solidnu osnovu za razvoj trajnih i stabilnih privrednih veza sa drugim zemljama.

Povećavanje ukupnog opsega vanjstrgovinske razmjene bit će usmjereno u pravcu stvaranja uravnoteženih odnosa u toj razmjeni. Iako će razmjena sa svim područjima biti u daljnjem porastu, ipak njeno najveće relativno ubrzanje očekuje se sa područjima nerazvijenih i nedovoljno razvijenih zemalja koje kreću putem industrijalizacije. Proširivanje ekonomskih odnosa s ovim zemljama osiguravat će se kako putem povećanja redovne robne razmjene tako i putem dugoročnih investicionih aranžmana.

U daljnjem razvijanju privredne suradnje treba značajnu ulogu da odigra naučno-tehnička suradnja, razmjena tehničkih iskustava i industrijska kooperacija u svrhu veće podjele rada, specijalizacije i racionalnije proizvodnje.

5. U pogledu nerobnog poslovanja predviđa se da će biti nastavljena tendencija porasta njegove aktive, ispoljena u prethodnom periodu. Ova aktiva treba znatnije da poraste zahvaljujući razvitku saobraćaja uopće, a osobito pomorskog saobraćaja, kao i razvoju inozemnog turizma. Devizni prihodi od nerobnog poslovanja treba da porastu tokom idućih pet godina za 74,5%, odnosno 11,8% prosječno godišnje.

6. Budući privredni razvoj oslanjat će se u većoj mjeri nego dosada na vlastite izvore sredstava.

7. Radi postizanja predviđenog opsega razmjene s inozemstvom, pored očekivanog porasta proizvodnje, potrebno je provoditi sljedeće mjere:

a) podsticati razvitak onih grana privrede koje se oslanjaju na domaće izvore sirovina i za koje postoje povoljniji izgledi za dugoročni planman na stranim tržištima;

b) podsticati razvitak domaće proizvodnje reproduktionog materijala radi supstitucije uvoza koji u većoj mjeri opterećuje platnu bilancu, a naročito bilancu plaćanja u čvrstim valutama;

c) razvijati tranzitni i pomorski saobraćaj i inozemni turizam;

d) vršiti takve izmjene u deviznom režimu koje će voditi postepenoj liberalizaciji uvoza, povećavanju opsega i poboljšavanju strukture deviznih prihoda, kao i racionalnijem stimuliranju izvoza. Ovim izmjenama treba, u krajnjoj liniji, osigurati adekvatnije uključivanje naše privrede u međunarodnu robnu razmjenu.

Glava VIII

REGIONALNI RAZVITAK

1. S obzirom da u pojedinim dijelovima zemlje postoje različiti uvjeti i mogućnosti za privredni razvitak, da je Jugoslavija mnogonacionalna zemlja sa naglašenim razlikama u stupnju privredne razvijenosti pojedinih njenih dijelova i da daljnje širenje i učvršćivanje komunalnog sistema i efikasniji razvitak cijele privrede zahtijevaju osiguravanje šire materijalne baze, — potrebno je da se i u idućem periodu poklanja posebna pažnja što optimalnijem teritorijalnom rasporedu proizvodnih snaga.

2. U vezi s tim, treba naročito nastaviti napore i brigu društvene zajednice za razvitak nerazvijenih područja, ostvarujući u razvitku što pravilnije odnose između privredno nerazvijenih i razvijenih dijelova zemlje.

Na privredno nerazvijenom području bit će stoga nužno u što većoj mjeri koristiti materijalne i ljudske potencijalne mogućnosti i ostvariti privredni razvitak koji će biti brži nego u ostalim dijelovima zemlje i brži nego u proteklom periodu, postizujući time postepeno smanjivanje razlika u stupnju privredne razvijenosti između privredno nerazvijenih i razvijenijih dijelova zemlje. Pri tom je potrebno voditi računa da

1. privredno razvijenija područja napreduju po visokoj stopi rasta.

3. Ostvarivanje brzog razvitka privredno nerazvijenih područja treba da predstavlja brigu i dužnost kako federacije, tako i svih narodnih republika i narodnih odbora.

4. Osnovni put razvitka privredno nerazvijenih područja je brže i intenzivnije dovodenje industrije u ta područja, a osobito u slučajevima kad za to postoje odgovarajući siroviniski izvori.

Pored toga, bit će nužno paralelno izgrađivati sve one službe i djelatnosti koje omogućuju formiranje stručnih kadrova, uzdizanje tehničkog znanja, izradu programa i projekata, bržu i jeftiniju građevinsku djelatnost itd., stvarajući timе opće preduvjete za uspješnije rješavanje ključnih pitanja razvitka privredno nerazvijenih dijelova zemlje.

5. Mjera koja na nov način treba da pridonese ovako postavljenim ciljevima jest formiranje Saveznog fonda za razvitak privredno nerazvijenih područja Jugoslavije, putem kojega će federacija, uz učešće narodnih republika, ubrzavati razvitak tih područja.

Federacija će na teret sredstava ovog Fonda odobravati zajmove republičkim investicionim fondovima onih narodnih republika na čijim teritorijama treba ubrzavati razvitak nerazvijenih područja, s tim da će odnosne narodne republike obavezno učestvovati sa najmanje 30% u troškovima izvođenja svih projekata koji će se financirati sredstvima odobrenim iz ovog Fonda.

Obavezno učešće može se podmirivati kako iz sredstava narodne republike, odnosno iz sredstava Autonomne Kosovsko-Metohijske Oblasti, tako i iz sredstava narodnih odbora i privrednih organizacija.

Prilikom odobravanja sredstava republičkim investicionim fondovima odnosno oblasnom investicionom fondu Autonomne Kosovsko-Metohijske Oblasti, odredit će se i njihova okvirna namjena i osnovni pravci ulaganja.

6. Sredstva koja će Fond odobravati za razvitak privredno nerazvijenih područja treba da budu korištena prvenstveno za izgradnju objekata preradivačke industrije, a zatim za unapređenje poljoprivrede, šumarstva, lokalnog saobraćaja, turizma i zanatstva. Sredstvima ovog Fonda može se također financirati izrada investicionih programa i projekata, geološka istraživanja, obrazovanje kadrova i slično. Osim toga, iz sredstava koja će Fond odobravati mogu se podmirivati obavezna učešća prilikom dobivanja zajmova iz Općeg investicionog fonda, kada se oni dodjeljuju zajmoprimcima sa privredno nerazvijenih područja.

Pored ovih namjena Fond može, izuzetno, odobravati sredstva i za izgradnju osnovnih objekata društvenog standarda, ako je ta izgradnja u neposrednoj vezi sa podizanjem novih privrednih poduzeća i objekata.

7. Kao privredno nerazvijena područja za čiji će razvitak Fond odobravati sredstva smatraju se područja koja ulaze u kompaktni geografski pojas koji obuhvaća cijelu NR Makedoniju i NR Crnu Goru, u NR Srbiji Autonomnu Kosovsko-Metohijsku Oblast i južne i jugozapadne dijelove ove republike, zatim južne i zapadne dijelove sa dijelom Posavine u NR Bosni i Hercegovini, i dijelove Dalmacije, Liku, Baniju i Kordun u NR Hrvatskoj.

8. Sredstva Fonda za razvitak privredno nerazvijenih područja Jugoslavije formirat će se odvajanjem određenog dijela sredstava Općeg investicionog fonda. Anuiteti po zajmovima odobrenim na teret sredstava Fonda za razvitak privredno nerazvijenih područja pripadaju Fondu.

Za period od 1961. do 1965. godine ukupna visina sredstava koja će se odobriti iz Fonda treba da iznosi oko 100 milijardi dinara.

Sredstva namijenjena Fondu federacija će osiguravati svake godine saveznim godišnjim planovima, vodeći računa o tempu razvitka privredno nerazvijenih područja, kao i o tempu općeg privrednog razvitka.

9. Dodjeljivanje sredstava vršit će republički investicioni fondovi odnosno oblasni investicioni fond Autonomne Kosovsko-Metohijske Oblasti putem natječaja i zajmova, prema ekonomskim kriterijima rentabilnosti i efikasnosti ulaganja. Za ove objekte osiguravat će se potrebna devizna sredstva na isti način kao i za objekte koje će financirati Opći investicioni fond, s tim da se zajmovi mogu izuzetno odobravati na duže rokove, uz manje kamate i ostale povoljnije uvjete, nego što su predviđeni za zajmove iz Općeg investicionog fonda.

10. Polazeći od broja stanovnika koji žive na privredno nerazvijenim područjima, stupnja razvijenosti ovih područja, ekonomske snage i mogućnosti narodnih republika da same ubrzavaju razvitak nerazvijenih područja, kao i uzimajući naročito u obzir one slučajeve kad se privredno nerazvijeno područje poklapa s cjelokupnim teritorijem narodne republike odnosno područjem oblasti, kao što je slučaj sa NR Makedonijom, NR Crnom Gorom i Autonomnom Kosovsko-Metohijskom Oblast, i potrebu da se u nekim nerazvijenim područjima postignu veće stope rasta nego što bi se mogle predvidjeti da će se ostvariti na teret ostalih izvora za investicije, — sredstva koja će Fond odobravati treba po narodnim republikama da budu ovako raspoređena: za NR Makedoniju 40 milijardi dinara, za NR Crnu Goru 12,4 milijardi, za nerazvijene dijelove užeg teritorija NR Srbije 26 milijardi, za Autonomnu Kosovsko-Metohijsku Oblast 33,5 milijarde, za nerazvijena područja NR Hrvatske 13,3 milijardi i za nerazvijeno područje NR Bosne i Hercegovine 44 milijarde.

11. Ovlašćuje se Savezno izvršno vijeće da donese potanje propise o funkcioniranju ovog Fonda i o uvjetima za odobravanje zajmova na teret njegovih sredstava.

12. Opći investicioni fond financirat će pod neizmijenjenim uvjetima, na osnovu takozvanih garantiranih investicija, dovršenje svih objekata čija je izgradnja u toku, zatim onih objekata u ostalim privredno nerazvijenim područjima koji su započeti na osnovu odredaba Saveznog društvenog plana za 1960. godinu, kao i ostalih objekata u svim privredno nerazvijenim područjima čije je financiranje započeto iz sredstava Općeg investicionog fonda.

Anuiteti po zajmovima iz Općeg investicionog fonda zaključenim do kraja 1960. godine pripadaju i dalje NR Makedoniji, NR Crnoj Gori i Autonomnoj Kosovsko-Metohijskoj Oblasti.

13. Potrebno je osigurati da pri dodjeljivanju kredita iz sredstava Općeg investicionog fonda tražiocu zajmova iz privredno nerazvijenih područja imaju prioritet ukoliko podjednako zadovoljavaju kriterije rentabilnosti određene za dobivanje zajmova.

14. Predviđa se da će u nerazvijenim područjima Jugoslavije ukupna bruto investiciona ulaganja u osnovne fondove u periodu od 1961. do 1965. godine iznositi oko 1.183 milijarde dinara; od toga na teritoriju NR Makedonije oko 342 milijarde, na teritoriju NR Crne Gore oko 149 milijardi i na području Autonomne Kosovsko-Metohijske Oblasti oko 184 milijarde.

15. Uzimajući u obzir već započetu investicionu izgradnju, kao i mjere predviđene ovim planom za razvitak privredno nerazvijenog područja Jugoslavije, a pretpostavljajući da će i same narodne republike nužno poduzimati odgovarajuće mjere u istom pravcu, kao i da će se prilikom investicionih ulaganja voditi računa o racionalnoj upotrebi sredstava i o većem korištenju postojećih osnovnih fondova, — očekuje se da će se na privredno nerazvijenom području Jugo-

slaviće ostvariti u periodu od 1961. do 1965. godine prosječna stopa rasta od oko 14% godišnje. Ova stopa je, prema tome, veća od prosječne stope za cijelu zemlju, a također veća od dosada postignute stope u nerazvijenom području.

U okviru ove stope predviđa se da će stopa rasta u NR Makedoniji biti oko 14% do 15%, a u NR Crnoj Gori i u Autonomnoj Kosovsko-Metohijskoj Oblasti oko 18% do 20% prosječno godišnje.

Na bazi ovakvih stopa rasta smanjile bi se razlike u stupnju privredne razvijenosti između privredno nerazvijenog i privredno razvijenog područja zemlje.

16. Federacija i narodne republike vršit će povremene analize izvršenja planiranih proporcija i po potrebi poduzimati odgovarajuće mjere da bi se omogućio tempo razvitka u nerazvijenom području koji odgovara proporcijama predviđenim ovim Planom.

Glava IX

ZAPOSLENOST, KADROVI I PRODUKTIVNOST

I. Zaposlenost

1. Polazeći od dosadašnjih tendencija u kretanju zaposlenosti i od potrebe uspostavljanja što povoljnijih odnosa između zaposlenosti i produktivnosti rada, predviđa se da će broj novozaposlenih osoba u društvenom sektoru privrede, državnim organima i javnim službama za idućih pet godina porasti za oko 1.000.000 ili prosječno godišnje za 204.000 osoba. Od toga bi na privredne djelatnosti društvenog sektora dolazilo oko 176.000, a na neprivredne djelatnosti 28.000 radnika i službenika.

2. Stopa porasta nove zaposlenosti imat će tendenciju opadanja u idućem periodu, pošto će zbog podizanja produktivnosti rada biti potreban relativno sve manji broj radnika za određeni opseg proizvodnje. Stopa porasta zaposlenosti u privredi iznosila bi uslijed toga oko 6,2% prosječno godišnje prema stopi od 7,6% u periodu od 1957. do 1960. godine.

3. Ocjenjuje se da će radna snaga na slijedeći način biti raspoređena na osnovne privredne oblasti društvenog sektora (u hiljadama):

	1960.	1965.	Porast u cijelom petogod. periodu	Prosječni godišnji porast	Indeks 1965/1960.	Prosječne godišnje stope rasta 1961—1965. god.
Cijela privreda društvenog sektora	2.529	3.412	883	176,6	134,9	6,2
Industrija	1.058	1.428	370	74,0	135,0	6,2
Poljoprivreda	265	395	130	26,0	149,1	8,3
Šumarstvo	83	100	17	3,4	120,5	3,8
Građevinarstvo	260	330	70	14,0	126,9	4,9
Saobraćaj	239	297	58	11,6	124,3	4,4
Trgovina i ugostiteljstvo	301	386	85	17,0	128,2	5,1
Zanatstvo i druge uslužne djelatnosti	323	476	153	30,6	147,4	8,1

Od ukupne radne snage koja će 1965. godine biti zaposlena u privredi društvenog sektora otpadalo bi na industriju oko 42%. Takvi razmjeri industrijske zaposlenosti odgovaraju općeprivrednom značaju industrije, čija bi proizvodnja te godine predstavljala oko 55% od ukupne proizvodnje.

4. Porast nepoljoprivredne zaposlenosti omogućit će da se apsorbira ne samo cio priraštaj aktivnog stanovništva nego i da se smanji aktivno stanovništvo u poljoprivredi. Na osnovu toga treba da dođe do daljnjih promjena u ekonomskoj strukturi ukupnog i aktivnog stanovništva.

	Ukupno stanovništvo u hiljadama				Struktura u postocima
	Ukupno stanovništvo	Poljoprivredno	Nepoljoprivredno	Poljoprivredno	Nepoljoprivredno
1960.	18.667	9.333	9.334	50,0	50,0
1965.	19.821	8.406	11.415	42,4	57,6

Nepoljoprivredno stanovništvo sačinjavalo bi 1965. godine oko 57%, a u aktivnom stanovništvu sudjelovalo bi sa 52%. Krajem idućeg perioda veći dio stanovništva i radne snage bio bi na taj način vezan za nepoljoprivredne djelatnosti.

II. Kadrovi i kvalifikaciona struktura radne snage

1. U skladu sa Rezolucijom Savezne narodne skupštine o obrazovanju stručnih kadrova poduzet će se u idućem periodu mjere u svrhu bržeg i boljeg prilagođavanja kvalifikacione strukture zaposlenih osoba, kao i podizanja nivoa njihovih stručnih i tehničkih znanja u skladu s potrebama privrede i javnih službi. Stručno obrazovanje novih i usavršavanje postojećih kadrova predstavlja bitan preduvjet za brzi privredni razvoj, porast produktivnosti rada i uvođenje suvremene tehnike i organizacije u proces proizvodnje i prometa. S povećanjem proizvodnje i razvojem društvenih službi osjetno će porasti potrebe za stručnim kadrovima.

Da bi se osiguralo izvršenje Planom postavljanih zadataka, predviđa se da u idućem petogodišnjem periodu treba osposobljavati novu i usavršavati postojeću radnu snagu tako da se njena kvalifikaciona struktura do kraja 1965. godine izmijeni na slijedeći način:

	1960.		1965.	
	Broj u hiljadama	Struktura u %	Broj u hiljadama	Struktura u %
Ukupno zaposlene osobe ¹⁾ u privrednim i neprivrednim djelatnostima društvenog sektora	2.967	100,0	3.972,0	100,0
Od toga:				
Službeničko-tehnički kadrovi sa visokom i višom spremom	103,8	3,5	188,8	4,8
Službeničko-tehnički kadrovi sa srednjom spremom	312,5	10,5	480,0	12,1

¹⁾ Bez narodne obrane i unutrašnjih poslova.

	1960.		1965.	
	Broj u hiljadama	Struktura u %	Broj u hiljadama	Struktura u %
Visokokvalificirani radnici	176,0	5,9	258,2	6,5
Kvalificirani radnici	771,5	26,0	1.096,0	27,6
Svega 1—4	1.363,8	45,9	2.023,0	51,0
Ostali (polukvalificirani, specijalizirani i nekvalificirani)	1.603,2	54,1	1.949,0	49,0

2. Za ostvarenje navedenih promjena u kvalifikacionoj strukturi radne snage, ocjenjuje se da će biti potrebno tokom idućeg perioda uključiti u privredu, državne organe i javne službe oko 85.000 osoba sa visokom i višom spremom (inženjera, agronoma, ekonomista, pravnika, nastavnika i dr.), oko 168.000 osoba sa srednjom spremom, oko 82.000 visokokvalificiranih radnika i oko 325.000 kvalificiranih radnika¹²⁾. Što se tiče nekvalificirane radne snage, naročito one koja dolazi sa sela, potrebno je osigurati njeno organizirano prihvaćanje i osposobljavanje za rad u privredi.

3. Suglasno velikim potrebama za stručnim kadrovima, poduzimat će se sistematske mjere za brže i efikasnije školovanje i stručno obrazovanje. Stručno obrazovanje treba da obuhvati što veći broj omladine i odraslih, a metode i oblike obrazovanja, u skladu s načelima Rezolucije o obrazovanju stručnih kadrova, treba maksimalno prilagođavati zahtjevima i potrebama prakse. U tu svrhu treba brže razvijati mrežu fakulteta, viših i stručnih škola i drugih ustanova za stručno obrazovanje. Visokim i višim školovanjem u 1965. godini bit će obuhvaćeno oko 0,78% od ukupnog stanovništva, prema 0,56% u 1960. godini.

Potrebnu pažnju bit će nužno posvetiti bržem širenju mreže osmogodišnjih škola kao neophodne osnove daljnjeg stručnog obrazovanja. Do 1965. godine osmogodišnjim školovanjem treba da bude obuhvaćeno oko 92,5% djece od 7 do 15 godina. U izgradnju osnovnih škola uložiti će se oko 95 milijardi dinara.

4. S obzirom na to da se već danas osjeća veliki nedostatak srednjih stručnih kadrova, u razvoju sistema stručnog obrazovanja kadrova treba dati istaknuto mjesto tehničkim i drugim stručnim školama i ustanovama za obrazovanje kadrova, kako bi se znatno povećao broj i udjel ovih kadrova u općoj kvalifikacionoj strukturi radne snage.

Svestraniji i složeniji privredni razvitak u idućem periodu iziskuje istovremeno da se potrebna pažnja pokloni stvaranju tehničkih specijalista i uopće kadrova sa visokim stupnjem stručnog obrazovanja koji će biti u stanju da rješavaju kompleksnije tehničke probleme u proizvodnji i da pravodobno uvođe naprednije proizvodne metode.

5. Sve škole i druge obrazovno-odgojne ustanove u kojima se pripremaju kadrovi iz redova omladine treba ubuduće da rade i na osposobljavanju i struč-

nom usavršavanju odraslih osoba. Velike potrebe zajednice za stručnim kadrovima i rastući interes radnih ljudi za stručnim obrazovanjem i usavršavanjem, traže od tih škola i ustanova da ubuduće više razvijaju raznovrsne oblike svog rada. Širim uvođenjem izvanrednog, večernjeg i doplnog školovanja, seminara, konzultacija i drugih podesnih oblika treba omogućiti svim građanima da uče i rade, tj. da ne prekidajući radni odnos stječu sve stupnjeve stručnog obrazovanja.

6. Za ispunjavanje zadataka koji se postavljaju u oblasti izgradnje kadrova nužno je najpunije učestvovati privrednih organizacija, ustanova i javnih službi, državnih organa i svih drugih faktora zainteresiranih za obrazovanje kadrova. U tu svrhu bit će potrebno osigurati veća materijalna sredstva i stabilnost financiranja škola i ustanova koje se bave obrazovanjem kadrova. Za izgradnju stručnih škola, visokih i viših škola i drugih ustanova za obrazovanje, predviđa se ovim Planom da će narodne republike, narodni odbori i privredne i druge organizacije uložiti oko 105 milijardi dinara za idućih pet godina, čime treba da se ostvare povoljniji uvjeti za rad škola i ustanova za obrazovanje. Podesnim mjerama treba stimulirati privredna poduzeća, državne organe i druge institucije da izvršavaju zadatke koji pred njima stoje na području obrazovanja stručnih kadrova, a sistemom nagrađivanja jače podsticati radne ljude na stručno osposobljavanje i usavršavanje.

III. Produktivnost rada

1. Brzi porast produktivnosti rada jedan je od osnovnih zahtjeva privrednog razvitka idućih godina. Ostvarenje predviđene proizvodnje i raspodjele društvenog proizvoda, porast potrošnje i stabilnost porasta realnih plaća i osobnih dohodaka zavisiće od kretanja produktivnosti rada. Povećanje produktivnosti treba da bude osigurano višom tehničkom opremljenošću rada, izborom suvremene tehnike, uvođenjem novih tehnoloških postupaka u proizvodnju, primjenom djelomične i kompleksne automatizacije proizvodnih procesa. Porast produktivnosti rada treba također da bude podstaknut poboljšavanjem kvalifikacione strukture i podizanjem stručnih znanja, unapređivanjem životnih uvjeta radnih ljudi, kao i daljnjim usavršavanjem svih komponenata našeg sistema privređivanja.

2. Uvođenje suvremene tehnike i tehnologije, kao glavnih činilaca porasta produktivnosti rada, ostvarivat će se kako izgradnjom novih suvremeno opremljenih poduzeća tako i putem stalnih rekonstrukcija koje predstavljaju metodu neprekidnog unošenja nove tehnike i tehničkih poboljšanja u proizvodnju. Nova tehnika treba da nalazi široku primjenu u svim oblastima i granama privrede, pri čemu težište treba da bude naročito na onim granama od kojih zavisi tehnički nivo cijele privrede, kao što su mašingradnja, sa metalurškim sektorom i kemijska industrija, a izvan industrije — građevinarstvo, od koga u velikoj mjeri zavisi efikasnost buduće investicione izgradnje. Visoki tehnički nivo ovih grana treba da omogućiti brži uspon produktivnosti rada i u ostalim privrednim granama i djelatnostima.

3. Predviđa se da će se produktivnost rada za idućih pet godina povećati za 39,2%, odnosno za 6,8% prosječno godišnje (mjereno porastom društvenog proizvoda po jednoj zaposlenoj osobi). Ocjenjuje

¹²⁾ Uzete su u obzir neto potrebe do kojih se došlo na taj način da je od bruto potreba odbijen normalan odliv kadrova do koga dolazi uslijed smrtnosti, umirovljenja i sl. Bruto potrebe za stručnim kadrovima za idućih pet godina iznose oko 113.000 za kadrove sa visokom i višom spremom, oko 325.000 sa srednjom spremom, 118.000 visokokvalificiranih i 465.000 kvalificiranih radnika.

se da će kretanje produktivnosti rada u osnovnim oblastima društvenog sektora privrede biti:

	Indeks proizvodnje 1965/1960.	Indeks zaposlenosti 1965/1960.	Indeks produktivnosti 1965/1960.	Prosječne godišnje stope rasta 1961/1965.
Industrija	184,0	135,0	136,4	6,4
Poljoprivreda	304,9	149,1	204,5	15,4
Šumarstvo	138,2	120,5	114,7	2,8
Građevinarstvo	193,5	126,9	152,5	8,8
Saobraćaj	177,5	124,3	142,8	7,4
Trgovina	178,1	128,2	138,9	6,8
Zanatstvo i druge uslužne djelatnosti	208,1	147,4	141,4	7,1
Cijela privreda	187,8	134,9	139,2	6,8

Ubrzano podizanje produktivnosti rada u industriji i drugim nepoljoprivrednim djelatnostima bit će ostvarivano i pored intenzivnog uključivanja nove radne snage u proizvodnju. Najveća stopa porasta produktivnosti predviđa se u poljoprivredi, uslijed toga što će ovdje nekoliko činilaca djelovati pojačano i istovremeno na povećanje produktivnosti rada, kao što su: primjenjivanje nove tehnike i tehnologije, promjene strukture poljoprivredne proizvodnje i brže mijenjanje društvenih odnosa u poljoprivredi — povezano sa širenjem novih socijalističkih oblika privredivanja. Odlaganje radne snage iz poljoprivrede također će djelovati u pravcu povećanja produktivnosti rada, jer će se poljoprivredna proizvodnja ostvarivati sa manjim brojem osoba zaposlenih u poljoprivredi.

4. Odnose između nove zaposlenosti i produktivnosti rada treba u idućem periodu formirati tako da produktivnost rada postane presudniji činitelj u porastu proizvodnje i nacionalnog dohotka, za razliku od prethodnih godina kad je zaposlenost bila pretežni činitelj povećavanja proizvodnje. Veća uloga produktivnosti rada treba na taj način da obilježi višu razvojnu fazu naše privrede i da predstavlja bitnu karakteristiku idućeg perioda. U vezi s tim, ističe se sve presudniji značaj tehnike i ostalih faktora koji ubrzavaju podizanje produktivnosti rada.

5. Privredne organizacije treba da pojačaju napore za podizanje produktivnosti rada punijim korištenjem postojećih rezervi u proizvodnji, usavršavanjem proizvodnih procesa, boljom organizacijom rada i racionalnijim ulaganjima, kao i pravilnijim nagrađivanjem osobnih uspjeha i zalaganja. Napore privrednih organizacija u tom pravcu bit će potrebno podržavati daljnjim usavršavanjem općeg sistema raspodjele i ostalim instrumentima stimuliranja privrednog razvitka.

Glava X

NAUČNOISTRAŽIVAČKI RAD

1. Svestranije unapređivanje naučnoistraživačkog rada i njegovo usmjeravanje na proučavanje i rješavanje specifičnih problema našeg privrednog i društvenog razvitka bit će važan i neodgodiv zadatak

idućeg perioda. Taj zadatak se naročito ističe zbog sve većeg značaja koji dobiva primjena suvremenih dostignuća nauke i tehnike, kao i zbog činjenice da istraživački rad u mnogim oblastima danas nije u skladu s potrebama intenzivnog razvitka privrede. Zato treba posvetiti osobitu pažnju organizaciji, širenju i neprekidnom poboljšavanju materijalnih, tehničkih i drugih uvjeta rada naučnoistraživačkih ustanova.

2. Osnivanje novih i proširivanje postojećih samostalnih naučnih instituta, istraživačkih instituta u privredi, kao i univerzitetskih naučnih ustanova, treba da bude orijentirano tako da se opseg i rezultati njihove djelatnosti usklađuju sa stupnjem razvijenosti potreba pojedinih privrednih grana i društvenih službi čijem razvitku oni treba svestranije da posluže. Osobiti značaj pri tom imat će instituti, razvojni laboratoriji i slične istraživačke ustanove, koje će osnivati privredne organizacije i grupe privrednih organizacija. Ove istraživačke ustanove treba da iznalaze nove vrste proizvoda i proizvodnje, da poboljšavaju postojeće i istražuju nove tehnološke procese, i da rezultate i dostignuća fundamentalnih i primijenjenih istraživanja prilagode praktičnim potrebama i praktičnom korištenju u proizvodnji.

3. Sistematsko pripremanje kadrova za naučni rad je preduvjet za uspješno vršenje naučnog istraživanja i za praktično korištenje naučnih rezultata. Stoga je neophodno što snažnije razviti sistem postdiplomskih studija koje treba da omoguće visokostručno usavršavanje, specijalizaciju i pripremanje kadrova za naučnoistraživački rad.

4. Proširenju materijalne baze i općem unapređenju naučnoistraživačkog rada pridonosit će u velikoj mjeri privredne organizacije čija će zainteresiranost za korištenje rezultata naučnoistraživačkog rada i financiranje istraživačkih zadataka rasti uporedo sa razvojem njihovih proizvodnih mogućnosti i potreba. Zato se predviđa da se u idućem periodu financiranje naučnoistraživačkog rada vrši pretežno iz sredstava privrednih organizacija, a zatim iz sredstava ustanova, komuna i drugih organa kojima rezultati istraživanja neposredno služe.

Federacija i republička izvršna vijeća učestvovat će u financiranju određenih istraživačkih zadataka iz svojih fondova za naučni rad, naročito onih koji su od općenitijeg značaja za privredni i društveni razvitak. Fondovi za naučni rad federacije i narodnih republika mogu vršiti financiranje određenih naučnoistraživačkih zadataka i u cjelini kad se radi o značajnim fundamentalnim istraživanjima.

Za pravilan razvitak naučnoistraživačkih djelatnosti potrebno je unapređivati i materijalno pomagati rad takvih službi kao što su služba naučne i tehničke dokumentacije i informacija, služba za standarde i patente, kao i druge službe od značaja za razvitak naučnog rada.

TREĆI DIO

RAZVITAK PRIVREDNIH OBLASTI

Glava XI

INDUSTRIJA

1. Pravilnim korištenjem općih i prirodnih uvjeta potrebno je u idućem periodu ostvarivati takve promjene u opsegu i strukturi industrijske proizvodnje

koje će omogućiti svestraniji razvitak industrije i stvoriti osnove za njen sistematski uspon i poslije perioda na koji se ovaj Plan odnosi. Pri tom treba naročito razvijati proizvodnju sirovina i reprodukcionog materijala i odgovarajuću energetsku proizvodnju, kao neophodne osnove stabilnog razvitka cjelokupne privrede. Značnim proširivanjem proizvodnje visokoproduktivne opreme treba istovremeno stvarati uvjete za postizanje suvremenog tehničkog, tehnološkog i organizacionog nivoa proizvodnje u industriji i drugim privrednim oblastima.

2. Shodno tome, razvitak industrije bit će usmjeren na proširenje proizvodnje čelika i kvalitetnih čeličnih proizvoda, kao osnovnog i najmasovnijeg reprodukcionog materijala, od čije raspoloživosti zavisi ostvarenje postavljenih ciljeva razvitka u svim oblastima privrede, a naročito struktura industrijske proizvodnje. Proizvodnja crne metalurgije treba da se zasniva na uvođenju najsuvremenijih tehnoloških procesa i na usklađenom razvitku svih faza, što znači da će biti potrebno, pored povećavanja proizvodnje finalnih čeličnih proizvoda, naročito deficitarnih sortimana, uporedo ubrzavati proizvodnju i oplemenjivanje željezne rude, korištenje otpadnih sirovina koje sadrže željezo i proizvodnju sirovog željeza.

Isto tako u značajnijoj mjeri povećat će se i proizvodnja kemijske industrije, kako bi se na taj način proširila prirodna sirovinna baza i osigurao važan i raznovrstan reprodukcioni materijal za proizvodnju. Razvitak suvremene kemijske industrije treba da omogući uvođenje visokoproduktivne tehnologije, poboljšanje kvaliteta i proširenje asortimana proizvoda, ekonomski opravdan izvoz i zamjenu uvoznih sirovina domaćim sirovinama. Osobitu pažnju posvetiti organsko-kemijskoj industriji, naročito razvijanjem proizvodnje umjetnih masa i umjetnih vlakana.

Radi proširenja proizvodnje bazičnih sirovina bit će potrebno razvijati proizvodnju obojene metalurgije, osobito proizvodnju aluminija, bakra i cinka.

3. Viši stupanj razvijenosti privrede i njena uža povezanost sa svjetskom privredom, velika potreba za zamjenom postojećeg mašinskog parka i predviđeni opseg novih investicija u kapitalnu opremu, kao i nužnost uvođenja moderne tehnologije u proizvodnju, staviat će izuzetno velike zahtjeve u pogledu opsega i strukture proizvodnje opreme, čiji su proizvodni troškovi danas relativno visoki a proizvodna tehnika nedovoljno suvremena. Podmirivanje pretežnog dijela ovih potreba predstavljat će osnovnu orijentaciju mašinogradnje. U tom razvitku naročitu pažnju treba obratiti usklađivanju projektansko-konstrukcionih faza i proizvodnje polufabrikata i dijelova za ugradivanje sa finalnom proizvodnjom opreme. Organizaciju proizvodnje treba pri tom oslanjati na široku mrežu proizvodne kooperacije između specijaliziranih poduzeća koja će biti u stanju da koriste ekonomske prednosti mehanizirane i automatizirane serijske proizvodnje.

4. Radi korištenja prednosti koje industriji pružaju strukturne promjene u poljoprivrednoj proizvodnji i razvoj šumarstva, kao i radi podmirivanja unutrašnje tražnje i povećanja izvoza, u idućem će se periodu intenzivno razvijati industrije koje se zasnivaju na preradi kvalitetnih poljoprivrednih proizvoda i preradi drveta kao industrijskih sirovina. To prije svega, treba da se odnosi na industriju šećera, konzervnu industriju, proizvodnju stočne hrane, a zatim na proizvodnju celuloze, papira, reprodukcionih materijala koji zamjenjuju rezanu građu, kao i na finalnu proizvodnju drvne industrije.

5. Brzi privredni uspon, a naročito brzi uspon industrijske proizvodnje, zahtijevaju da se pravodobno osigura potrebna energija u onim količinama i u onim oblicima koji omogućuju nesmetani razvoj privrede. Stoga će, uporedo sa općeprivrednim razvitkom, biti potrebno povećavati odgovarajuću proizvodnju električne energije, ugljena, nafte i plina, pri čemu će ekonomskim sredstvima biti stimulirana upotreba onih oblika energije kod kojih se postiže najbolji efekt iskorištavanja.

6. Industrijska proizvodnja namijenjena osobnoj potrošnji treba da se razvija u skladu s porastom opsega i promjenom strukture osobne potrošnje, kao i sa mogućnostima izvoza. U napredovanju ove proizvodnje potrebno je osigurati mnogo veću raznovrsnost i bolji kvalitet proizvoda, kao i ubrzavati proizvodnju trajnih potrošnih dobara i ostalih proizvoda čija će tražnja rasti sa izmjenom strukture osobne potrošnje.

7. Radi uspješnog izvođenja opsežnog programa građevinskih radova, a naročito radi ubrzanja industrijskog načina građenja stanova, bit će nužno temeljitije mijenjati tradicionalne tehnološke postupke u građevinskoj industriji i bitnije izmijeniti strukturu proizvodnje u pravcu dobivanja lakših, kvalitetnijih i kompleksnijih elemenata koji će omogućiti prijelaz na moderniju tehniku u građevinarstvu i na brže i racionalnije građenje. Radi pojeftinjenja gradnje i rasterećenja transporta, treba voditi računa da se razvitak kapaciteta za proizvodnju namijenjenu građevinarstvu usmjerava prvenstveno u rajone potrošnje koji istovremeno raspolažu odgovarajućom sirovinom osnovom.

8. Primjena suvremenih sredstava rada, uvođenje elektronske tehnike i automatiziranih tehnoloških procesa, maksimalno korištenje kapaciteta, poboljšavanje vremenskog korištenja osnovnih sredstava (rad u više smjena), maksimalna štednja u proizvodnoj potrošnji i kompleksno korištenje raspoloživih sirovinskih izvora — treba da predstavljaju opću orijentaciju u svim granama industrijske proizvodnje, a osobito u onim granama koje čine glavne nosioce ubrzanog industrijskog razvitka. U organizaciji industrijske proizvodnje neophodno je težiti široj podjeli rada, specijalizaciji poduzeća i njihovoj kooperaciji, naročito na području proizvodnje opreme i trajnih potrošnih dobara. Ovaj oblik organizacije proizvodnje treba u idućem periodu u punoj mjeri da dođe do izražaja.

U svrhu bržeg razvitka industrije, njenog što uspješnijeg uključivanja u međunarodnu razmjenu, kao i jačanja materijalne baze radničkog samoupravljanja, potrebno je odgovarajućim mjerama ekonomske politike osigurati u svim granama industrije što puniju primjenu principa ekonomičnog poslovanja i racionalnije organizacije rada, kao i slobodnije formiranje cijena u skladu sa tržišnim uvjetima.

9. U periodu od 1961. do 1965. godine predviđa se porast industrijske proizvodnje od oko 13% prosječno godišnje. Pri tom energetska proizvodnja treba da raste prosječno godišnje za oko 11,6%, proizvodnja opreme i trajnih potrošnih dobara — oko 13,5%, osnovnih metala — 11,5%, kemijska industrija — 16,7%, prerada poljoprivrednih proizvoda — 13,4%, industrijska prerada drveta i celuloze — 15,4%, industrija građevinskog materijala — 14,9%, industrija obuće i odjeće — 11,4%. Sredstva rada trebala bi da rastu po prosječnoj godišnjoj stopi od 13,2%, materijal za reprodukciju — za 12,8% godišnje i potrošna roba — za 13,9% godišnje.

10. Ocjenjuje se da će proizvodnja nekih važnijih grupa industrijskih proizvoda rasti na sljedeći način:

	Jedinica mjere	Proizvedeno 1960. ¹³⁾	Predviđena proizvodnja 1965.	Indeks 1965/1960.
Energetika				
Elektroenergija	GWh	8.800	17.500	199
Ugljen	000 t	22.900	35.000	153
Sirova nafta	"	900	2.200	244
Derivati nafte	"	1.215	2.450	202
Zemni plin u milijunima	Nm ³	65.000	400.000	615
Proizvodnja opreme i trajnih potrošnih dobara				
Strojevi za industriju i rudarstvo	tona	35.100	66.500	189
Strojevi i uređaji za građevinarstvo	"	7.000	15.000	214
Poljoprivredni strojevi	"	26.000	35.000	135
Električni strojevi ¹⁴⁾	"	8.300	18.000	217
Transformatori	"	9.500	20.000	211
Kablovi i vodiči	"	56.500	72.000	127
Pomorski brodovi (isporuke)	BRT	186.898 ¹⁵⁾	300.000	161
Riječni brodovi	t. nos.	68.000	96.000	141
Kamioni i autobusi	kom.	5.750	13.350	232
Traktori	kom.	7.500	20.000	267
Automobili	kom.	12.000	30.000	250
Motocikli	kom.	40.000	120.000	300
Električni aparati za domaćinstvo	tona.	10.070	30.800	306
Radio-prijemnici	kom.	240.000	455.000	190
Televizori	kom.	15.000	100.000	667
Osnovni metali i metalni poluproizvodi				
Sirovo željezo	000 t	1.000	1.600	160
Sirovi čelik	"	1.450	2.300	159
Čelični proizvodi	"	1.040	1.660	160
Bakar ¹⁶⁾	tona	35.300	77.000	218
Aluminij	"	23.000	47.000	204
Cink	"	34.780	58.000	167
Olovo	"	87.000	113.000	130
Odljevali	000 t	240	480	200
Otkivci i otpresci	"	19	50	263
Proizvodi za ugrađivanje	"	112	208	186

13) Procjena 1960. godine.

14) Generatori i motori.

15) Nivo radova 228.000 BRT.

16) Sa starim bakrom koji u 1960. godini iznosi 6.000 t, a u 1965. godini 12.000 tona.

	Jedinica mjere	Proizvedeno 1960. ¹⁷⁾	Predviđena proizvodnja 1965.	Indeks 1965/1960.
Kemijska industrija				
Sumporna kiselina	000 t	145	700	483
Umjena gnojiva	"	280	2.040	729
Umjetne mase	"	14	60	429
Viskozna i sintetička vlakna	"	21,9	41	187
Industrijska prerada poljoprivrednih proizvoda				
Šećer	tona	278.000 ¹⁷⁾	500.000	180
Konzerve mesa	"	30.000	70.000	233
Konzerve voća i povrća	"	49.000	160.000	327
Biljne masnoće	"	73.000	130.000	178
Koncentrirana stočna hrana	"	90.000	1.100.000	1.222
Industrijska prerada drveta				
Rezana građa — ukupno	000 m ³	2.271	2.840	125
Šper-ploče i panel-ploče	"	108	237	219
Lesonit i iverice	000 t	41	221	539
Kućni namještaj — komplet	000 garn.	174	360	207
Celuloza i drvenjača	000 t	197	548	278
Roto-papir	"	30,3	75	248
Ostali papiri i karton	"	147	426	290
Industrija građevinskog materijala				
Cement	000 t	2.400	4.200	175
Ravno staklo	000 m ²	7.300	15.000	205
Materijal za zidove i ispune	(svedeno na normalni format) mil. kom.	1.200	3.000	250
Proizvodnja odjeće i obuće				
Sve vrste tkanina	000 m ²	319.730	542.500	170
Obuća (kožna, gumeni i zanatska proizvodnja)	000 pari	34.750	50.500	145

11. Predviđeni razvitak proizvodnje pretpostavlja povećanje produktivnosti rada za 6,4% prosječno godišnje. Zaposleno osoblje u industriji treba da poraste za 370.000 osoba, te će 1965. godine industrija upošljavati oko 1.430.000 ljudi. S obzirom na novu tehniku i nove proizvodne procese, koji će se ubrzano uvoditi, nužno je znatno poboljšati kvalifikacionu strukturu osoblja zaposlenog u industriji na način i u duhu odredaba glave IX. ovog Plana.

12. Porast industrijske proizvodnje treba da omogućiti razmjerno povećavanje izvoza industrijskih pro-

17) Kalendarska godina; proizvodnja berbe iz 1960. g. 260.000 t.

izvoda, pri čemu će struktura izvoza biti pomicala u pravcu pojačanog učešća proizvoda višeg stupnja prerade.

Uvoz reprodukcijonog materijala za industriju povećavat će se sporijim tempom nego industrijska proizvodnja. Predviđeni nivo uvoza pretpostavlja da se ostvare znatnije supstitucije i mnogo bolje snabdijevanje iz domaćih izvora, naročito proizvodima nafte, kemijskim proizvodima, celulozom i papirom, kao i u metalnim dijelovima za sklapanje.

13. Za osiguranje daljnjeg razvitka industrijske proizvodnje u periodu od 1961. do 1965. godine predviđa se da će biti potrebno uložiti u osnovna sredstva oko 2.017 milijardi dinara. Investiciona ulaganja treba usmjeravati, prije svega, na što brže dovršavanje kapaciteta koji se već grade, a zatim:

a) na izgradnju i proširenje kapaciteta crne metalurgije korištenjem domaće sirovinske i energetske baze, i to: na proširenje postojećih i otvaranje novih rudnika željezne rude i na oplemenjivanje rude, na usklađeno razvijanje metalurških kapaciteta izgradnjom jedne nove željezare, kao i razvijanjem drugih kapaciteta crne metalurgije;

b) na izgradnju objekata kemijske industrije, i u tome na proširenje postojećih i izgradnju novih kapaciteta za proizvodnju umjetnih masa i umjetnih vlakana, kao i za proizvodnju umjetnih gnojiva;

c) na početak izgradnje novih hidroelektrana sa povoljnim specifičnim investicijama i lokacijama u odnosu na potrošnju, kao i na izgradnju termoelektrana koje će trošiti raspoložive otpadne i niskovrijedne ugljene; na povećanje proizvodnje ugljena u onim nalazištima koja imaju dobre uvjete za eksploataciju i leže najpovoljnije u odnosu na centre potrošnje, na njegovo oplemenjivanje, preradu i gasifikaciju; na znatno povećanje proizvodnje nafte i pojačanje istražnih radova, na razvoj plinske privrede, a naročito na razvoj plinskih polja i razvodne mreže radi korištenja rezervi zemnog plina u termičke i tehnološke svrhe i za kemijsku industriju, i najzad, na izgradnju kapaciteta za preradu nafte u tehnološkim procesima koji će biti u skladu sa strukturom potrošnje;

d) na modernizaciju i proširivanje kapaciteta mašinske industrije i elektroindustrije i na izgradnju novih specijaliziranih kapaciteta za proizvodnju polufabrikata i sastavnih dijelova;

e) na izgradnju kapaciteta za industrijsku preradu poljoprivrednih proizvoda i proizvodnju stočne hrane, zatim na kapacitete za proizvodnju celuloze i papira, proizvodnju umjetnih ploča i namještaja;

f) na izgradnju kapaciteta za proizvodnju suvremenog građevinskog materijala, a naročito kapaciteta za proizvodnju cementa, stakla i suvremenih građevinskih elemenata i konstrukcija;

g) na istraživačke radove koji treba da osiguraju proširenje energetske osnove, osvajanje nove tehnologije, razvijanje i usavršavanje viših faza prerade, kao i razvitak domaće sirovinske baze (prirodne i umjetne) i supstituciju uvoznih sirovina.

Pored toga radi bržeg razvitka industrije u nedovoljno razvijenim područjima zemlje, potrebno je na-

stojati da se, u okviru sredstava predviđenih Planom, na ovim područjima intenzivnije razvijaju one grane prerađivačke industrije koje im najbolje odgovaraju s obzirom na nivo tehnike i tehnologije, radnu snagu, kadrove, sirovinske uvjete i dr. (tekstilna i drvna industrija, industrija kože i obuće, kemijska prerađivačka industrija, elektroindustrija i sl.).

14. Ocjenjuje se da bi ukupni petogodišnji opseg investicija u osnovna sredstva industrije bio približno na slijedeći način raspoređen na osnovne komplekse industrijske proizvodnje (u milijardama dinara):

	1960.	1965.	Prosječna godišnja ulaganja u periodu	
			1957—1960.	1961—1965.
Energetika	92	159	76	131
Proizvodnja osnovnih metala	25	74	22	54
Proizvodnja opreme i trajnih potrošnih dobara	20	52	21	36
Kemijska industrija	19	49	13	37
Industrijska prerada poljoprivrednih proizvoda i drveta	43	80	35	64
Industrija građevinskog materijala	15	45	10	35
Proizvodnja odjeće i obuće	25	29	16	27
Ostalo	30	26	15	19
Ukupno:	269	514	208	403

15. Da bi se poboljšao položaj stare industrije odnosno starih poduzeća koja ranijih godina nisu mogla redovno obnavljati osnovna sredstva, predviđa se davanje zajmova ovim poduzećima iz općedruštvenih sredstava, uz odgovarajuće financijske olakšice. Isto tako predviđa se davanje zajmova iz Općeg investicionog fonda poduzećima koja proizvode za određene potrebe Jugoslavenske narodne armije, radi njihove brže i veće preorijentacije na proizvodnju za potrebe tržišta.

Glava XII

POLJOPRIVREDA

1. U periodu od 1961. do 1965. godine nastaviti će se proces unapređivanja i preobražaja poljoprivrede u krupnu proizvodnju, zasnovanu na socijalističkim odnosima, suvremenim društvenim sredstvima za proizvodnju i visokoj produktivnosti rada. Bitni elemenat u razvoju poljoprivrede bit će, prema tome, proširivanje i kompletiranje krupnih društvenih gospodarstava, proširenje kooperacije i jačanje proizvodnih fondova društvenih gospodarstava i zemljoradničkih zadruga i njihov sve jači utjecaj na izmjenu društvene i materijalne osnove poljoprivredne proizvodnje.

Poljoprivredna proizvodnja, čiji razvitak predstavlja jednu od važnih komponenata budućeg uspona privrede, treba da ostvari slijedeće zahtjeve koji se pred nju postavljaju:

a) da na znatno višem nivou nego dosada zadovoljava potrebe osobne potrošnje, pridonoseći širenju unutrašnjeg tržišta;

b) da osigura potrebne količine kvalitetnih sirovina za poljoprivredno-prerađivačku industriju, čija će proizvodnja znatnije porasti idućih godina;

c) da osigura znatno veću masu proizvoda za izvoz koji će po kvalitetu i strukturi biti bolje prilagođeni zahtjevima stranog tržišta, i time poboljša stanje platne bilance i položaj zemlje na vanjskim tržištima poljoprivrednih proizvoda.

2. Razvitak krupnih društvenih gospodarstava i masovnije povezivanje individualnih posjeda sa društvenim sektorom treba da budu upravljani na povećanje akumulat vnosti društveno organizirane proizvodnje, kako bi ova bila u mogućnosti da proširenu reprodukciju ostvaruje iz vlastite akumulacije u većoj mjeri nego danas.

3. U periodu od 1961. do 1965. godine očekuje se da će fizički opseg poljoprivredne proizvodnje rasti po prosječnoj stopi od 8,3% godišnje, a povećanje poljoprivredne proizvodnje za svih pet godina iznosilo bi oko 50%, u odnosu na dvogodišnji prosjek 1959-1960. godine. Pri tom, društveno organizirana proizvodnja treba krajem idućeg planskog perioda postati prevladujuća u ukupnoj poljoprivrednoj proizvodnji, a naročito u raspoloživim tržišnim viškovima.

Ovako brzi razvoj proizvodnje bit će ostvarivan daljnjim širenjem postojećih i razvijanjem novih društvenih oblika proizvodnje. U idućem periodu računa se sa proširivanjem površina krupnih društvenih gospodarstava putem sređivanja postojećeg općedruštvenog fonda zemlje, dobivanja novih površina melioracijama, kupnjom i zakupom zemljišta, proizvodnom suradnjom i drugim proizvodnim oblicima kooperacije privrednih organizacija sa individualnim proizvođačima. U takvim uvjetima može se očekivati da će doći do bržeg širenja modernih agrotehničkih metoda i do obuhvaćanja novih područja poljoprivrede procesom modernizacije proizvodnje.

4. Razvitak poljoprivredne proizvodnje treba da bude u idućim godinama još više upravljen na jačanje stočarstva, naročito govedarstva, kao i na produkciju onih proizvoda ratarstva koji će osigurati sirovinsku osnovu za intenzivniju stočarsku proizvodnju. Ova orijentacija u poljoprivrednoj proizvodnji odgovara strukturnim promjenama osobne potrošnje, kao i osnovnim tendencijama u razvitku međunarodne trgovine poljoprivrednim proizvodima. U skladu s tim, predviđa se da će se u periodu od 1961. do 1965. godine stočarska proizvodnja povećavati za 9,9% godišnje, ratarska za 7,7%, voćarska za 9,2%, vinogradarska za 7,4% i ribarska za 12,7% (sve u odnosu na prosjek 1959-1960. godine).

5. Godine 1965. očekuje se slijedeći nivo proizvodnje osnovnih stočarskih proizvoda (u hiljadama tona):

	1960.	1965.	Indeksi 1965/1960.	Prosječne godišnje stop e rasta 1961-1965. godine
Meso svih vrsta	650	1.030	158,4	9,7
Mlijeko	2.650	4.300	162,6	10,2
Jaja (u milijunima komada)	1.700	3.300	194,1	14,2

Za ostvarenje ovih zadataka neophodno je povećati proizvodnju stočne hrane, i to krmnih žitarica, naročito kukuruza, zatim soje i ostalih stočnih hrana. Za predviđeni napredak stočarstva, pored ostalog, bit će nužno da se izgrade i odgovarajući industrijski kapaciteti za proizvodnju stočne hrane, tvor-

nice za preradu soje, za proizvodnju ribljeg brašna i dr. Pored toga potrebno je osigurati mehanizam veterinarsko-sanitarnih mjera protiv glavnih zaraza i drugih stočnih bolesti.

6. Pored pojačanog razvitka stočarstva potrebe nalažu da se u idućem petogodišnjem periodu ostvari i osjetno veća proizvodnja u ratarstvu. Ratarska proizvodnja treba 1965. godine dostići nivo koji će za oko 45% biti viši od dvogodišnjeg prosjeka 1959-1960. godine. Osnovni putevi za to jesu povećanje prinosa po jedinici površine i promjena strukture sjetve u pravcu većeg učešća industrijskih kultura i krmnog bilja.

Predviđa se slijedeća proizvodnja važnijih proizvoda ratarstva (u hiljadama tona):

	Prosjek 1959/1960.	1965.	Indeksi porasta	Prosječne godišnje stop e rasta 1961-1965. godine
Pšenica i raž	4.100	5.000	122	4,1
Kukuruz	6.100	9.500	156	9,3
Šećerna repa	2.200	4.000	182	12,7
Suncokret	112	150	144	7,6
Soja	26	400	1.538	—
Pamuk	7,2	25	347	28,2
Duhan	38	60	158	9,6
Povrće (bez krumpira)	1.850	2.500	135	6,2

U idućem periodu treba osigurati visoku i stabilnu proizvodnju žita. Težište napora bit će na daljnjem povećavanju proizvodnje kukuruza, dok proizvodnju pšenice treba učvrstiti na nivou koji osigurava unutrašnje potrebe, uz manje viškove namijenjene formiranju rezervi i izvozu. U oblasti industrijskog bilja osnovni su zadaci: promjena asortimana i povećanje proizvodnje, a naročito povećanje proizvodnje soje, pamuka i šećerne repe.

Predviđeno povećanje proizvodnje ostvarivat će se prvenstveno uvođenjem nove tehnike i novih tehnoloških postupaka. Za ratarsku proizvodnju osigurat će se povećana mehanizacija, veće količine umjetnih gnojiva, sortnog sjemena, sredstava za zaštitu bilja i sl.

7. Poboljšavanje voćarske i vinogradarske proizvodnje treba nastaviti podizanjem suvremenih i rekonstrukcijom postojećih plantažnih voćnjaka i vinograda na krupnim društvenim gospodarstvima. Ovo poboljšavanje treba ostvarivati i širim uključivanjem zasada individualnih proizvođača kroz razne oblike kooperacije u društveni proces proizvodnje. Razvoj voćarstva i vinogradarstva u idućem periodu treba usmjeravati u pravcu izmjene sadašnje jednos strane strukture proizvodnje prema zahtjevima tržišta i prerađivačke industrije.

8. U idućem periodu računa se sa povećanjem ribarske proizvodnje za oko 82%, u odnosu na nivo dvogodišnjeg prosjeka proizvodnje 1959-1960. godine, i to prvenstveno povećanjem morskog ribarstva i proširivanjem površina slatkovodnih ribnjaka, kao i organiziranjem oceanskog ribolova.

9. Za navedeno povećanje poljoprivredne proizvodnje potrebno je u idućem periodu uložiti oko 680 milijardi dinara u osnovna sredstva poljoprivrede. Pri upotrebi investicionih sredstava treba voditi računa o slijedećim momentima:

a) ulaganja treba da budu vršena u takve pravce, namjene i objekte koji će omogućiti da se ostvari dana proizvodna politika i navedeni ciljevi u proizvodnji;

b) pri tom prioritet davati onim ulaganjima gdje su u pitanju dopune investicija, tj. uklanjanje tzv. uskih grla u proizvodnji kako na krupnim društvenim gospodarstvima tako i u zemljoradničkim zadrugama. Investiciona sredstva treba usmjeravati prvenstveno u namjene koje se brže aktiviraju i koje brzo povećavaju opseg robne proizvodnje. Ulaganja, čiji će se efekti kasnije odraziti u proizvodnji, treba da budu relativno ograničena u ovom periodu. U okviru pojedinih namjena prvenstvo treba da imaju ona ulaganja kojima se povećava proizvodnja uz što niže proizvodne troškove;

c) u korištenju sredstava Općeg investicionog fonda napuštati postepeno dosadašnje veoma široko financiranje i sredstva orijentirati na što manji broj objekata i namjena koje predstavljaju osnovu za razvitak i unapređivanje poljoprivrede u cjelini, a koje će dati osjetnije rezultate u rješavanju pitanja snabdijevanja potrošačkih centara, industrije i izvoza.

10. Sredstva predviđena za investicije upotrijebit će se za daljnju mehanizaciju poljoprivredne proizvodnje, za melioracije i vodoprivredu, za podizanje ekonomskih objekata, za nabavku stoke, za podizanje objekata za doradu i prihvaćanje poljoprivrednih proizvoda, za izgradnju pristupnih puteva, za otkup zemljišta, za izgradnju naučnih i drugih poljoprivrednih ustanova, za morsko i slatkovodno ribarstvo.

11. Navedenim investicijama poljoprivreda Jugoslavije osjetno bi poboljšala svoju opremljenost: ona bi krajem 1965. godine raspolagala sa oko 70.000 traktora prema 36.000 krajem 1960. godine, i sa oko 9.000 žitnih kombajna, prema 4.000 u 1960. godini. Raspoloživi broj strojeva omogućio bi da se 1965. godine na krupnim društvenim gospodarstvima i u kooperaciji obavi mehanizirano osnovna obrada i žetva na oko 2,5 do 3 milijuna ha.

Pored toga, znatno bi se proširili ekonomski objekti za smještaj i tov stoke, razvoj živinarstva, razvoj intenzivnog povrtarstva, kao i objekti za doradu i uskladištenje poljoprivrednih proizvoda.

Sredstva za melioracije upotrijebit će se prvenstveno za nastavljivanje radova na hidrosistemu Dunav—Tisa—Dunav, za melioracije u NR Makedoniji i u Kosovsko-Metohijskoj Oblasti, kao i za radove po prije zaključenim zajmovima. U ovom periodu treba također uložiti sredstva za melioracione radove na Savi, Neretvi i Moravi, i to u prvom redu na onim dijelovima gdje se nalaze ili se mogu osnivati krupna društvena gospodarstva i gdje se ovim radovima neposredno poboljšava i stabilizira poljoprivredna proizvodnja. Radi toga treba u toku 1961. godine donijeti zakon o financiranju melioracija na područjima Save, Neretve i Morave.

Radi očuvanja i poboljšanja plodnosti zemljišta, stabilnosti poljoprivredne proizvodnje i radi zaštite naselja i privrednih objekata od štetnog djelovanja voda u idućem periodu intenzivnije će se ulagati u vodoprivredu.

12. Da bi se osigurao efikasniji razvitak poljoprivrede, potrebno je uložiti znatno veća sredstva nego dosada i u druge privredne oblasti koje su u uskoj vezi sa poljoprivrednom proizvodnjom. Predviđa se da će se radi toga u idućem periodu investirati: u prehrambenu industriju oko 140 milijardi dinara, u proizvodnju kemijske industrije za potrebe poljoprivrede oko 44 milijarde; u industriju poljoprivrednih strojeva oko 12 milijardi; u trgovinu poljoprivrednim proizvodima oko 58 milijardi; u izgradnju sekundarnih puteva koji treba da služe neposredno poljoprivredi oko 20 milijardi. Ulaganja po opsegu i dinamici treba da budu sinhronizirana kako između pojedinih grana poljoprivredne proizvodnje, tako isto i ukupnih ulaganja u poljoprivredu sa ulaganjima u oblasti i grane od kojih zavisi uspješan razvoj i racionalno iskorištavanje ostvarene poljoprivredne proizvodnje.

13. U budućem razvitku poljoprivrede bit će nužno napore mnogo više usmjeriti na to da se povećanje proizvodnje i promjena njene strukture ostvaruju što jeftinije, kako bi u poslovanju krupnih socijalističkih gospodarstava i kooperaciji bili postignuti povoljniji ekonomski rezultati. U tom pravcu treba poboljšavati ekonomski položaj poljoprivrednih organizacija postepenim poboljšavanjem odnosa u cijenama poljoprivrednih i industrijskih proizvoda, smanjujući disparitete tih cijena, kao i poboljšavanjem kreditnih uvjeta, stvarajući pritom stabilnije uvjete privredivanja poljoprivrednih organizacija.

Glava XIII

SUMARSTVO

1. Razvitak šumske privrede u idućem periodu treba da se kreće u pravcu:

a) daljnjeg jačanja osnovnog šumskog fonda te u tom okviru što potpunijeg iskorištavanja sječnih rezervi, uz istovremeno poboljšavanje biološke stabilnosti i ekonomske vrijednosti šuma, kako bi se osiguralo trajno i racionalno korištenje i u kasnijim periodima;

b) daljnjeg tehničkog opremanja proizvodnje mehaniziranjem radova u eksploataciji, gajenju i zaštiti šuma i izgradnje šumskih komunikacija;

c) što šire primjene suvremenih metoda njege i zaštite očuvanih šuma, melioriranja degradiranih šuma i šikara i unošenja brzorastućih vrsta drveća u postojeće šume;

d) podizanja novih intenzivnih šumskih kultura i plantaža;

e) organizacionog sređivanja šumskih gospodarstava i njihovog prevođenja na status privrednih organizacija sa radničkim samoupravljanjem.

2. U idućem periodu treba da dođe do postepenog proširivanja eksploatacije šuma i do povećanja šumske proizvodnje. Potrebe društvenog sektora privrede bit će podmirene porastom proizvodnje na 10.297 hiljada m³ industrijsko-tehničkog drveta u 1965. godini, prema 7.642 hiljade m³ iz 1960. godine. Orijentacijom drvene industrije na preradu lišćarskog drveta u proizvodnji rezane građe, ploča i celuloze, širim korištenjem drveta malih dimenzija i otpadaka, racionalnijim korištenjem i zamjenom drveta u građevinarstvu i rudnicima, zamjenom ogrjevnog drveta drugim izvorima toplotne energije, — navedene potrebe u industrijsko-tehničkom drvetu treba da se podmire sjećom 22.500 hiljada m³ u 1965. godini, prema 19.500 hiljada m³ u 1960. godini.

U okviru predviđenog opsega proizvodnje industrijsko-tehničkog drveta nužno je osigurati takvu strukturu proizvodnje koja će biti u skladu sa predviđenim razvitkom industrijske prerade drveta, a naročito u pogledu količina četinarske i lišćarske oblovine za rezanje i ljuštenje.

Pored podmirenja unutrašnjih potreba, proizvodnja treba da osigura i izvoz šumskih proizvoda u približno istoj vrijednosti kao 1960. godine i da omogući povećani izvoz proizvoda primarne i finalne prerade drveta.

3. Radi osiguranja trajnog iskorištavanja šumskog bogatstva i progresivnog povećavanja šumske proizvodnje u budućnosti, neophodno je da se već u periodu od 1961. do 1965. godine pristupi rekonstrukciji i popravljivanju stanja šumskog fonda. Naročitu pažnju pri tom treba posvetiti: organiziranju suvremene tehničke baze proizvodnje i izgradnji šumskih komunikacija; primjeni suvremenih metoda gajenja i njege očuvanih šuma i intenzivnog melioriranja degradiranih šuma i šikara, kao i podizanju novih, intenzivnih šumskih kultura i plantaža brzorastućih vrsta drveća, uz primjenu sredstava suvremene agrotehnike.

U okviru predviđenih šumsko-uzgojnih radova, treba osigurati i pošumljavanje radi zaštite od erozije i bujica.

4. Postavljeni ciljevi i zadaci u šumarstvu zahtijevaju da se u ovoj oblasti investira oko 75 milijardi u periodu od 1961. do 1965. godine, ili u prosjeku 15 milijardi dinara godišnje, prema 8,5 milijardi godišnje u periodu od 1957. do 1960. godine. Ova sredstva trošit će se prema lokalnim uvjetima i potrebama, s tim da se u područjima neotvorenih i nedovoljno otvorenih šuma naročito četinarskih, a radi postizanja ravnomjernog rasporeda sječa i racionalnog korištenja drveta, usmjeravaju prvenstveno na izgrađivanje šumskih komunikacija. U rajonima podesnim za gajenje šuma velikog prinosa u kratkim proizvodnim turnusima, ova sredstva ulagat će se na prvom mjestu za podizanje plantaža i drugih intenzivnih oblika proizvodnje drveta. Sredstva za podizanje plantaža i drugih intenzivnih oblika proizvodnje drveta treba osigurati prihodima iz prethvata sječe šuma na zemljištima koja se pretvaraju u plantaže i intenzivne šume.

5. U okviru unapređenja lovne privrede potrebno je i u periodu 1961. do 1965. godine raditi na poboljšavanju uvjeta za gajenje i zaštitu divljači i na proširivanju njenog areala.

6. Izvršavanje postavljenih ciljeva i zadataka u šumskoj privredi u idućem periodu zahtijeva brže izgrađivanje inženjersko-tehničkog kadra na principu specijalizacije. Naročitu pažnju treba posvetiti stvaranju kadra stalnih šumskih radnika.

7. Potrebno je dalje raditi na razvijanju naučno-istraživačkog rada, naročito u pravcu ovladavanja suvremenom tehnologijom uzgoja i njege šuma i povećanja prirasta i prinosa, kao i u pravcu primjene mehaniziranih sredstava rada u racionalnom korištenju posječene drvene mase i povećanju produktivnosti rada.

8. Radi što potpunijeg i pravilnijeg korištenja eksploatacionih mogućnosti svih šuma i da bi se mjere rekonstrukcije i unapređivanja šumskog fonda proširile i na šume individualnih vlasnika, potrebno je što šire uključivanje ovih šuma u društveni sektor proizvodnje putem kooperacije njihovih vlasnika sa zadrugama i privrednim organizacijama, uz istovremeno jačanje prava nadzora narodnih odbora nad ovim šumama.

Glava XIV

GRADEVINARSTVO

1. Intenzivna ulaganja u privredu, u društveni standard i naročito u stambenu izgradnju postavljaju za idućih pet godina velike zadatke pred građevinarstvo. Ti se zadaci odnose kako na opseg građevinskih radova, koji se znatno povećava, tako i na ekonomičnost i racionalnost čitavog procesa građenja. Uspješno izvođenje opsežnog programa investicionih radova iziskuje prema tome mnogo veću efikasnost građevinarstva nego dosada, skraćivanje rokova i snižavanje troškova izgradnje. U skladu sa veličinom tih zadataka bit će potrebno neposredno pristupiti temeljitijoj rekonstrukciji i modernizaciji građevinarstva, podizanju njegove tehničke baze pojačanim uvođenjem mehanizacije i suvremenih sredstava rada uopće.

2. Istovremeno razvoj građevinarstva treba usmjeravati na punije korištenje unutrašnjih rezervi, ubrzano poboljšavanje organizacije rada, širu specijalizaciju i kooperaciju, odlučniju primjenu standardizacije i tipizacije građevinskih elemenata i materijala, kao i na jače uvođenje sistema montažnog građenja.

3. U oblasti projektiranja treba težiti tipskim rješenjima kod svih vrsta objekata masovne izgradnje, pošto se na taj način omogućava veća produktivnost

građenja, brža i jeftinija izgradnja i primjena najracionalnijih tehničkih rješenja, kako u pogledu upotrebe građevinskih elemenata i konstrukcija, tako i u pogledu same organizacije građenja.

4. Predviđa se da će se opseg građevinskih radova u periodu od 1961. do 1965. godine, izražen u društvenom proizvodu, povećavati po prosječnoj stopi od 13,3% godišnje, što znači da će 1965. godine biti viši za 86,8% u odnosu na 1960. godinu, a u tome:

	Indeks 1963/1960.	Prosječne godišnje stope rasta 1961— 1965. godine
Visokogradnja	190,2	13,6
Od toga:		
Privredni objekti	198,9	14,7
Neprivredni objekti	186,6	13,3
Niskogradnja	165,5	10,6
Od toga:		
Hidrogradnja	153,8	9,0
Saobraćajnice	163,0	10,3
Rudarski i istražni radovi	204,0	15,3
Ostali objekti niskogradnje	166,7	10,8

5. Da bi se osiguralo predviđeno povećanje opsega građevinskih radova, potrebno je:

a) da se u građevinske kapacitete ulože 174 milijarde dinara za cio petogodišnji period, odnosno 35 milijardi, prosječno godišnje prema 15,3 milijardi u prethodnom periodu. Na ovaj način investicije u građevinarstvo treba da imaju najveću stopu rasta, veću od svih drugih privrednih i neprivrednih investicija, kako bi se time podstaklo i omogućilo brže moderniziranje građevinske djelatnosti, a samim tim i veća efikasnost cijelog sektora investicija. Ulaganja treba da budu usmjerena, prije svega, na povećavanje mehanizacije građevinskih poduzeća, tako da stupanj njihove opremljenosti mehanizacijom na jedinicu proizvoda poraste 1965. godine za 30%, u odnosu na baznu 1960. godinu;

b) da se poveća produktivnost rada u građevinarstvu na osnovu više tehničke opremljenosti, kao i poboljšanjem kvalifikacione strukture radne snage, uvođenjem novih metoda građenja i bolje organizacije rada. Djelovanjem ovih faktora produktivnost rada u građevinarstvu trebalo bi da se povećava po stopi od oko 9% prosječno godišnje.

6. Razvitak građevinarstva treba da počiva na suvremenoj proizvodnji građevinskog materijala i građevinskih elemenata i konstrukcija, na modernizaciji proizvodnje opeke i betonskih i drugih prefabrikata, na sve masovnijoj proizvodnji šupljih tijela i novih i lakih građevinskih materijala, pri čemu je također potrebno osigurati i dovoljne količine naročito visokokvalitetnog cementa i betonskog željeza, kao i ostalog reproduktionog materijala za građevinarstvo. Za ove svrhe treba osigurati odgovarajuće investicije u industrijskoj proizvodnji. I u drugim industrijskim granama, kao što su crna metalurgija, nemetali, metaloprerađivačka industrija, drvna, kemijska i papirna industrija, nužno je razvijati proizvodnju i proširivati asortiman proizvoda za građevinarstvo.

Glava XV

SAOBRAĆAJ

1. Porast industrijske i poljoprivredne proizvodnje, unutrašnje i međunarodne robne razmjene, kao i osobne potrošnje, zahtijevat će od saobraćaja da omogući privredi i stanovništvu šire korištenje saobraćajnih usluga. Radi toga se razvitak saobraćaja u periodu od 1961. do 1965. godine usmjerava na potpunije zadovoljavanje privrednih i društvenih potreba u saobraćajnim uslugama, na postepeno oticanje disproporcija između različitih grana transporta, na racionalizaciju kretanja robnih tokova, kao i na poboljšavanje kvaliteta ovih usluga. Bolji kvalitet usluga treba da se očituje u brzem i redovnijem obavljanju transporta, u većoj udobnosti i sigurnosti prijevoza i veza.

U okviru ovih potreba predviđa se da fizički opseg saobraćaja 1965. godine, u odnosu na 1960. godinu, poraste za oko 62%, ili po stopi od oko 10% prosječno godišnje.

2. Radi ostvarenja ovih potreba predviđaju se rekonstrukcija i modernizacija saobraćaja i daljnja izgradnja saobraćajne mreže. Ovim mjerama osigurati će se povećanje transportnih kapaciteta i efikasnije zadovoljenje potreba za saobraćajnim uslugama, kako u privredno razvijenim tako i u nedovoljno razvijenim područjima. Istovremenom izgradnjom saobraćajne mreže, rekonstrukcijom i proširenjem kapaciteta osnovnih sredstava kao i drugim mjerama poboljšati će se uvjeti za korištenje transportnih kapaciteta i za veću ekonomičnost saobraćaja.

Podizanje ekonomičnosti i rentabilnosti pridonijet će učvršćenju i proširenju materijalne baze privrednih organizacija i provođenju punijeg radničkog samoupravljanja u saobraćaju.

3. Radi ostvarenja spomenutih zadataka, u idućem periodu naročito se predviđa:

a) rekonstrukcija glavnih i opterećenijih željezničkih pruga za veće osovinske pritiske i veće brzine; novogradnja, normalizacija i elektrifikacija željezničkih pruga, rješavanje željezničkog transporta u industrijskim bazenima, kao i rekonstrukcija i proširenje željezničkih čvorova i stanica;

b) proširenje željezničkog teretnog i putničkog kolskog parka kolima veće nosivosti, veće udobnosti i za veće brzine; šira zamjena parne vuče električnom i Diesel-vučom, odnosno nabavka električnih lokomotiva i Diesel-lokomotiva, kao i motornih vlakova; primjena suvremene opreme za signalizaciju i telekomandu;

c) izgradnja, rekonstrukcija i modernizacija putne mreže, a naročito magistralnih puteva osnovne putne mreže; značajnije proširenje voznog parka cestovnog saobraćaja, kao i drugih objekata (servisa, stanica i dr.) neophodnih za obavljanje prijevoza robe i putnika;

d) proširenje operativnih obala, luka i riječnih pristaništa rekonstrukcijama i novom izgradnjom; povećanje kapaciteta mehanizacije za utovar, istovar i pretovar robe, kao i skladišnog prostora u lukama, pristaništima, željezničkim stanicama i drugim mjestima za robne manipulacije; proširenje plovnog parka u pomorskom i riječnom saobraćaju, uz primjenu suvremenih uvjeta vuče i organizacije prijevoza;

e) izgradnja aerodroma i proširenje avionskog parka zračnog saobraćaja;

f) znatnije proširenje i modernizacija telegrafsko-telefonskih veza izgradnjom kablovskih i ultrakratkotalasnih linija i primjena suvremene ptt-opreme;

g) mehanizacija radova, njege i održavanja osnovnih sredstava u svim granama saobraćaja.

4. Dostignuti stupanj razvitka saobraćajnih grana, izmjene u privrednoj strukturi zemlje, podizanje ekonomičnosti transporta u cjelini i po granama, i težnja

da se tražnja saobraćajnih usluga bolje zadovolji kako po količini tako i kvalitativno — zahtijevaju različiti tempo porasta opsega usluga u pojedinim granama saobraćaja.

U tome smislu predviđaju se slijedeće stope porasta fizičkog opsega saobraćajnih usluga po pojedinim saobraćajnim granama:

	Indeks 1965/1960.	Prosječne godišnje stope porasta 1961—1965. godine
Saobraćaj — ukupno	162	10,1
Robni saobraćaj	163	10,3
Putnički saobraćaj	151	8,6
Poštansko-telegrafsko-telefonski saobraćaj	175	11,8
Od toga:		
Željeznički saobraćaj	145	7,8
Pomorski saobraćaj	153	8,9
Riječni i jezerski saobraćaj	236	18,8
Zračni saobraćaj	289	23,7
Javni cestovni saobraćaj	253	20,4

U odnosu na dosadašnju dinamiku predviđa se nešto brži razvitak željezničkog saobraćaja, koji je dosada zaostajao, kako u odnosu na druge grane saobraćaja, tako i u pogledu podmirivanja potreba u prijevozu. Željeznički saobraćaj ostaje i dalje glavni nosilac prijevoza putnika i robe u unutrašnjem saobraćaju, kao grana naročito podesna za masovni prijevoz na dužim relacijama. Brzi razvoj predviđa se i u zračnom i ptt-saobraćaju, čije su mogućnosti u proteklom periodu bile ispod potražnje usluga.

Daljnji razvitak pomorskog saobraćaja usklađuje se sa općim privrednim razvitkom, međunarodnom robnom razmjenom naše zemlje sa drugim zemljama i realnim mogućnostima učesća naše trgovačke mornarice na slobodnom svjetskom pomorskom tržištu.

Cestovni i riječni saobraćaj imat će relativno blaži porast nego u prethodnom periodu, ali će njihov razvitak biti i u slijedećem periodu izrazito brži od općeg porasta saobraćaja.

5. Ocjenjuje se da će do 1965. godine broj osoblja zaposlenog u saobraćaju porasti za oko 24%, ili po prosječnoj stopi od 4,4% godišnje. Porast broja zaposlenih za oko 60.000 osoba, a naročito neophodna izmjena kvalifikacione strukture osoblja u vezi sa uvođenjem nove tehnologije i općim podizanjem nivoa organizacije, zahtijevat će osobite napore za pripremanje odgovarajućeg kadra. U tu svrhu neophodno je pojačati i proširiti postojeće centre za uzdizanje kadrova, što će zahtijevati i veće materijalno angažiranje saobraćajnih privrednih organizacija. Naročito treba posvetiti pažnju obrazovanju saobraćajnih stručnjaka sa višom i visokom spremom, a osobito inženjera i ekonomista, kao i organizaciji i razvijanju naučnoistraživačkog rada, a osobito izučavanju uporedne ekonomike grana saobraćaja.

Modernizacija sredstava, racionalnija organizacija rada i punije korištenje kapaciteta, kao i daljnje stručno osposobljavanje kadrova, omogućit će da u periodu od 1961. do 1965. godine produktivnost rada raste brže nego u prethodnom četvorogodišnjem periodu. Ocjenjuje se da će produktivnost rada rasti u idućem periodu po stopi od 7,5% godišnje.

6. U periodu od 1961. do 1965. godine, u sklopu rješavanja problema usklađivanja cijena u privredi, dalj-

njeg razvijanja sistema radničkog samoupravljanja u svim granama saobraćaja, uspostavljanja pravilnijih ekonomskih odnosa između saobraćaja i njegovih korisnika, kao i između pojedinih grana saobraćaja, nastaviti će se sa sistematskim i postepenim izmjenama tarifa i reguliranjem transportnog tržišta.

Ovim reguliranjem treba nastojati da pojedine grane saobraćaja posluju i razvijaju se prema svojim ekonomskim, tehničkim i eksploatacionim osobitostima, a u skladu sa privrednim i društvenim potrebama u transportnim uslugama.

7. Za osiguranje razvitka saobraćaja i opsega saobraćajnih usluga potrebno je u periodu od 1961. do 1965. godine investirati u osnovna sredstva oko 965 milijardi dinara. Predviđa se slijedeći porast i približno slijedeća raspodjela bruto investicionih ulaganja po granama saobraćaja (u milijardama dinara):

	1960	1965.	Indeks 1965/1960.	Ukupno 1961-1965.	Struktura u postocima
Saobraćaj ukupno	145,0	233,0	161	965,0	100,0
Od tog.:					
Željeznički saobraćaj	57,8	118,1	204	437,0	45,3
Pomorski saobraćaj	19,5	26,2	134	117,5	12,1
Riječni i jezerski saobraćaj	7,3	10,5	144	50,0	5,2
Zračni saobraćaj	2,6	2,0	77	15,0	1,6
Cestovni saobraćaj	49,7	62,7	126	283,5	29,3
Poštansko-telegrafsko-telefonski saobraćaj	8,1	13,5	167	62,0	6,5

Različiti porast ulaganja u osnovne fondove pojedinih saobraćajnih grana osigurava skladniji razvitak saobraćaja, kao i prevazilaženje dosadašnjeg zaostajanja nekih grana, a naročito željezničkog i ptt-saobraćaja.

Po svojoj strukturi investicije se usmjeravaju prvenstveno na razvitak kapaciteta koji osiguravaju izvršenje predviđenog opsega transporta i veza u periodu od 1961. do 1965. godine, uz poboljšanje kvaliteta saobraćaja i saobraćajnih usluga, a zatim na osiguranje kontinuiranog razvitka saobraćaja u periodu poslije 1965. godine, u skladu s potrebama dugoročnijeg privrednog razvitka zemlje, naročito u pogledu izgradnje pruga i puteva.

8. U okviru izgradnje željezničke mreže predviđa se dovršenje započetih pruga: Sarajevo—Ploče, Knin—Zadar i Metohija—Prizren, u ukupnoj dužini od 338 kilometara. Na pruzi Beograd—Bar izgraditi će se veliki objekti i intenzivnije započeti drugi radovi, što će omogućiti da se ta pruga u periodu poslije 1965. godine završi u najkraćem roku. Predviđa se također početak izgradnje željezničke pruge Gostivar—Ohrid u vezi s potrebom podizanja nove željezare u Skoplju, izgradnja drugog kolosijeka na pruzi Lapovo—Niš i normalizacija pruge Nikšić—Titograd. Isto tako, treba pravodobno izraditi projekte i izvršiti pripreme za izgradnju pruge Bor—Majdanpek.

Od osnovne putne mreže čija se izgradnja financira iz Općeg investicionog fonda, dovršiti će se magistrala »Bratstvo—Jedinstvo« od Beograda do Devdlije, Jadranska turistička magistrala od Zadra do Ivangrada i od Kosovske Mitrovice do Skoplja i automobilski put od Metkovića do auto-puta Beograd—Zagreb. U periodu od 1961. do 1965. godine na spomenutim pravcima izgraditi će se oko 1.130 kilometara suvremenog kolovoza. Za potrebe domaće trgovačke flote izgraditi će se novi pomorski brodovi s ukupnom tonažom od oko 332.000 bruto registarskih tona. S ovim će naša pomorska trgovačka flota na kraju perioda imati ukupnu tonažu od oko 945.000 bruto registarskih tona.

U riječnom saobraćaju kapaciteti za prijevoz robe povećati će se za oko 37.000 KS i za oko 280.000 tona nosivosti tovarnog prostora, čime ukupna nosivost riječne flote treba u 1965. godini dostići oko 655.000 tona.

U ptt saobraćaju predviđa se izgradnja i proširenje suvremenih telegrafsko-telefonskih veza na određenim pravcima, kao i povećanje za oko 150.000 telefonskih priključaka.

9. Pri provođenju Plana predviđa se šira inicijativa radnih kolektiva u oblasti saobraćaja, koja treba da se zasniva na daljnjem razvijanju i usavršavanju sistema radničkog samoupravljanja. Porast produktivnosti rada, izmjene u transportnim tarifama, kao i mjere za reguliranje transportnog tržišta pridonijet će poboljšanju ekonomskog položaja saobraćajnih poduzeća i povećanju njihovih fondova za investiciona ulaganja. To će istovremeno omogućiti da se smanji relativno učešće federacije u neposrednom financiranju izgradnje saobraćajnih kapaciteta.

Glava XVI

TRGOVINA, UGOSTITELJSTVO I TURIZAM

I. Trgovina

1. U predviđanju razvitka trgovine pošlo se od toga da u idućem periodu treba postepeno otkloniti njeno zaostajanje za proizvodnjom i ostalim društvenim djelatnostima, kako bi ona svoju funkciju mogla obavljati uz bolje i potpunije zadovoljenje potrošača. Povećanje proizvodnje i svih oblika potrošnje vodit će visokom porastu prometa robe u svim granama trgovinske djelatnosti, što zahtijeva odgovarajuću organizaciju, opremanje i širenje ove djelatnosti. Računa se da će promet u trgovini na malo rasti za 12%, a promet u trgovini na veliko za 11,5% prosječno godišnje.

2. Radi ostvarenja navedenih ciljeva i postizanja što boljih rezultata u oblasti robnog prometa, u idućem periodu treba ubrzati modernizaciju postojećih i izgradnju novih kapaciteta trgovine, na što treba da budu usmjerena nastojanja prvenstveno lokalnih organa. Osobitu pažnju u tom pravcu treba posvetiti trgovini na malo, da bi se osposobila za suvremenije, efikasnije i kvalitetnije pružanje svojih usluga stanovništvu.

3. Za brži razvitak i suvremenije tehničko opremanje trgovine predviđa se da u periodu od 1961. do 1965. godine treba da bude uloženo oko 200 milijardi

dinara, odnosno prosječno godišnje oko 40 milijardi. Predviđena sredstva treba da budu prema specifičnim lokalnim prilikama usmjeravana na izgradnju objekata za smještaj i čuvanje robe, prvenstveno poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda, na izgradnju maloprodajnih kapaciteta prikladnih za primjenu suvremenih oblika usluživanja u gradovima i industrijskim centrima i na rekonstrukciju postojeće maloprodajne mreže, uz uvođenje opreme i tehničkih sredstava koja omogućavaju moderniziranje trgovinskog poslovanja.

4. U svrhu ostvarenja potrebnog opsega sredstava za proširenje i modernizaciju kapaciteta unutrašnje trgovine potrebno je odgovarajućim izmjenama u sistemu raspodjele osigurati sredstva u fondovima trgovinskih privrednih organizacija i u društvenim investicionim fondovima općine, kotara i narodne republike.

II. Ugostiteljstvo i turizam

1. Bitni cilj daljnjeg razvitka ugostiteljstva treba da bude znatno proširenje i modernizacija ugostiteljskih i drugih kapaciteta, namijenjenih društvenoj prehrani, kao i smještajnih kapaciteta u gradovima, industrijskim centrima i turističkim mjestima, da bi se na taj način bolje podmirivale potrebe stanovništva za uslugama u prehrani i smještaju izvan domaćinstva.

2. Osobitu pažnju treba posvetiti razvitku domaćeg turizma i poboljšanju kvaliteta njegovih usluga. Pored stvaranja osnovnih uvjeta za njegov daljnji i brži razvitak treba osobito unaprijediti i proširiti izgradnju jeftinijih i ekonomičnijih objekata za smještaj, prehranu i razonodu. U pojačanoj izgradnji turističkih objekata, odmarališta i ljetovališta računa se sa mnogo većim učešćem komuna, a također i privrednih poduzeća, naročito kad se radi o organiziranju odmora njihovih radnika i službenika.

3. S obzirom na sve veći privredni značaj inozemnog turizma, u idućem periodu treba stvoriti širu materijalnu osnovu za brzi porast inozemnog turističkog prometa, kao značajnog izvora deviznih prihoda. Pri tom će od naročitog značaja biti aktivnost komuna u poboljšavanju lokalnih uvjeta za razvitak inozemnog turizma, što treba postići rekonstrukcijom, modernizacijom i izgradnjom neophodnih komunalnih objekata u važnijim turističkim mjestima.

4. Za osiguranje daljnjeg razvitka ugostiteljstva i turizma predviđa se da će biti potrebno u periodu od 1961. do 1965. godine uložiti oko 90 milijardi dinara ili prosječno godišnje oko 18 milijardi. S ovim investicijama treba, između ostalog, povećati smještajne kapacitete u ugostiteljstvu i turizmu za oko 47.000 novih ležaja, što predstavlja oko 75% od postojećih ugostiteljskih smještajnih kapaciteta.

U okviru ukupno predviđenih sredstava računa se da će oko 50 milijardi dinara biti uloženo u proširenje i modernizaciju ugostiteljske mreže, kao i u turističke komplementarne objekte u mjestima i na područjima važnim za razvitak inozemnog turizma, tako da postoje realne mogućnosti da se devizni prihodi od

inozemnog turističkog prometa za idućih pet godina uvećavaju za oko 20% prosječno godišnje.

5. U svrhu postizanja što boljih rezultata od investicionih ulaganja, treba težiti da se odgovarajućim izmjenama u sistemu raspodjele osiguraju materijalni uvjeti za punije samofinanciranje ugostiteljstva i turizma.

Glava XVII

ZANATSTVO I USLUŽNE DJELATNOSTI

1. Sa razvitkom privrede, povećavanjem osobne potrošnje i poboljšavanjem životnog standarda neophodno je uporedo proširivati područje proizvodnih i osobnih usluga. Brže razvijanje ovog sektora privrede zahtijevat će osobito povećanje stambeno-komunalne izgradnje, mehanizacija poljoprivrede, razvitak automobilske saobraćaja, širenje tržišta trajnih potrošnih dobara itd. Da bi se te potrebe zadovoljile, bit će nužno značajnije razviti mrežu servisa za popravke i održavanje (remontne radionice) i servisa za pomoć domaćinstvima, kao i stvoriti mnogo novih poduzeća za pružanje raznovrsnih usluga.

U vezi s tim zahtjevima, treba mijenjati zastarjelu tehničku bazu uslužnih djelatnosti i postaviti je na suvremeniju osnovu, težeći tome da se područje zanatstva postepeno pretvara u industriju koja pruža proizvodne i osobne usluge. Razvitak zanatstva i uslužnih djelatnosti u najvećoj mjeri zavisi od politike općinskih narodnih odbora, koji treba da u skladu sa potrebama građana i privrede kao i prema svojim mogućnostima ulažu napore i sredstva za razvijanje ovih djelatnosti. Takav razvitak je utoliko potrebniji, pošto bi sektor usluga svojim zaostajanjem mogao osjetnije ometati brzi razvitak privrede i porast životnog standarda.

2. U podizanju životnog standarda stanovništva uslužno zanatstvo treba da dobije odgovarajuće mjesto. Organiziranjem razgranate mreže uslužnih zanatskih kapaciteta i servisnih radionica za potrebe domaćinstva, potrebno je odstraniti sadašnju deficitarost u ovim kapacitetima.

U periodu od 1961. do 1965. godine treba razvijati i proizvodne zanatske kapacitete kao dopunu krupnoj industriji. Osim kooperacije, proizvodno zanatstvo treba da ima i funkciju proizvođača predmeta ograničene potrošnje i šireg asortimana, naročito robe široke potrošnje. Isto tako potrebnu pažnju treba poklanjati domaćoj radinosti radi postizanja što veće raznovrsnosti proizvoda za osobnu potrošnju. Stalni porast opsega građevinskih radova i sredstava za održavanje stambenog fonda treba da bude praćen odgovarajućim razvitkom građevinskog zanatstva. Osobito bi trebalo razvijati proizvodne zanatske kapacitete u nerazvijenim područjima gdje bi se sa razmjerno malim ulaganjima dobili brži rezultati, a zanatska poduzeća daljnjim razvitkom pretvarala u sitnu industriju.

3. Predviđa se da će proizvodnja dobara i usluga u zanatstvu, shvaćenom u širem smislu, rasti u idućem periodu prosječno za 12,3% godišnje. Pri tome opseg uslužnog zanatstva treba da se povećava za

oko 16%, građevinskog zanatstva — za oko 13,5%, a proizvodnog zanatstva — za oko 11%. Naročito brzi porast proizvodnje i usluga očekuje se da će biti ostvaren u društvenom sektoru zanatstva, gdje proizvodnja do 1965. godine treba da poraste za 121%, odnosno 17,2% prosječno godišnje.

4. Ocjenjuje se da će za ostvarenje predviđenog opsega proizvodnje i usluga biti potrebno u periodu od 1961. do 1965. godine investirati u društveno zanatstvo oko 70 milijardi dinara, tako da prosječna godišnja ulaganja budu dvostruko veća nego u prethodnom periodu. Radi toga treba zanatskim organizacijama i narodnim odborima omogućiti takvo formiranje sredstava za investicije koje će osigurati predviđena ulaganja u idućem petogodišnjem periodu.

5. Trebalo bi da se produktivnost rada u zanatstvu, na osnovu bolje tehničke opremljenosti, povećava po stopi od oko 6% prosječno godišnje, uz poboljšavanje kvalifikacione strukture zanatskih radnika, do čega treba da dođe proširivanjem postojećih i osnivanjem novih škola i tečajeva za njihovo stručno uzdizanje, a osobito novim suvremenim metodama stručnog obrazovanja na radnom mjestu.

C E T V R T I D I O

OSTVARENJE PLANA RAZVITKA

Glava XVIII

RAZVITAK SOCIJALISTIČKIH DRUŠTVENIH ODNOSA

1. Neophodni uvjet za uspješno ostvarenje ovog plana razvitka predstavlja daljnje razvijanje socijalističkih proizvodnih odnosa, jačanje i proširivanje radničkog upravljanja u poduzećima i društvenog samoupravljanja u komunama, ustanovama i društvenim organizacijama. Potrebno je u cijelom sistemu mjera i ustanova omogućiti da organi samoupravljanja što potpunije i što neposrednije odlučuju o sredstvima i njihovoj upotrebi, o proširenoj reprodukciji, o osobnoj potrošnji i društvenom standardu, čime će se povećati odgovornost i podsticaj radnih ljudi i njihovih organa za stalno unapređivanje proizvodnje i poboljšavanje uvjeta života stanovništva.

2. U stalnom usavršavanju privrednog sistema na postavljenim principima samoupravljanja i planskog reguliranja privrednog razvoja, u idućem periodu bit će naročito potrebno:

a) tražiti rješenje za takav mehanizam raspodjele između zajednice i poduzeća koji će pružati snažan podstrek daljnjem razvijanju inicijative radnih kolektiva za što veću efikasnost u privređivanju. Odgovarajućim instrumentima raspodjele utjecati na ublažavanje postojećih neravnomyjnosti u osnovnim uvjetima poslovanja poduzeća različitih djelatnosti privrede, na postizanje racionalnijeg korištenja uloženi društvenih sredstava kao i veće ekonomije živog rada. Materijalni položaj komune i njeno učešće u ukupnom prihodu u većoj mjeri vezivati za rezultate radnih kolektiva i nivo postignute produktivnosti na njenom području;

b) nastojati da se sredstva za proširenu reprodukciju, kojima raspolaže federacija, što više usmjere na izgradnju bazičnih objekata i na pomaganje razvitka manje razvijenih područja zemlje, a na ostalu izgradnju, — ako sredstva poduzeća, komuna i narodnih republika nisu dovoljna za proporcionalni razvitak nekih grana i oblasti privrede. Uporedo i suglasno s tim, nužno je u osnovnoj raspodjeli jačati sredstva poduzeća, komuna i narodnih republika i njihovo angažiranje u privrednoj izgradnji i razvijanju službi društvenog standarda;

c) plansko usmjeravanje sredstava potrebno je što više provoditi ekonomskim mjerama i instrumentima. U tom smislu treba i dalje otklanjati administrativne metode reguliranja, kao što su: zabrana trošenja, blokiranje sredstava i sl. Većim učeljem poduzeća, komuna i narodnih republika u raspodjeli nužno je jačati odgovornost organa samoupravljanja za racionalnije trošenje društvenih sredstava;

d) radi ostvarivanja što skladnijeg razvitka proizvodnih snaga i istovremenog jačanja decentralizacije u raspodjeli, podsticati suradnju i udruživanje poduzeća na poslovnoj osnovi radi povećanja produktivnosti rada, tehničkog usavršavanja proizvodnje, i naročito olakšati udruživanje njihovih sredstava za ostvarivanje zajedničkih potreba izgradnje, unapređenja proizvodnje i bolje korištenje obrtnih sredstava;

e) kreditni i bankarski mehanizam treba što više prilagoditi privrednom sistemu i njegovim osnovnim ustanovama, da bi on pružio mogućnost efikasnijeg korištenja kreditne politike u pravcu usmjeravanja i udruživanja sredstava bez administrativne prinude i reguliranja. Naročito će u tom pogledu biti potrebno mnogo više nego dosada orijentirati privredne organizacije da iz svojih fondova stvaraju obrtna sredstva za povećavanje proizvodnje i prometa. U skladu s ovom orijentacijom potrebno bi bilo da se prošire i poduzmu odgovarajuće mjere za aktiviranje imobilnih dijelova sredstava obrtnih fondova;

f) da bi se ublažile i otklonile velike a ekonomski neopravdane neravnomyjnosti u ekonomici pojedinih grana i vrsta proizvodnje, u idućem periodu nastojati da se veliki dispariteti u cijenama što više otklone. Na mjestima gdje postoje regulirane odnosno plafonirane cijene, nužno je pristupiti reviziji cijena, sa težnjom da se one usklade s općim nivoom cijena. Kod dispariteta, koji su se slobodno formirali na tržištu, nastojati da se pravilnom investicionom i proizvodnom politikom otklone jaki neskladi između ponude i tražnje, i time ublaže oštre razlike u cijenama i eliminiraju neopravdane zarade pojedinih radnih kolektiva koje ne proistječu iz njihovog rada i zalaganja;

g) na području vanjske trgovine i poslovanja s inozemstvom treba eliminirati jaka administrativna reguliranja koja nisu u skladu sa cjelinom privrednog sistema. Vodeći računa o potrebama vanjske trgovine, kao i o perspektivnom razvitku uvoza i izvoza, i imajući u vidu objektivno nužne razlike koje u pojedinim sektorima proizvodnje postoje između unutrašnjih i svjetskih cijena, nužno je ukinuti režim koeficijenata odnosno režim različitih tečajeva, i zamijeniti taj režim uvođenjem carina i drugih instrumenata, koji će otkloniti postojanje mnogostrukih tečajeva pri izvozu i uvozu. Naročito je potrebno nastojati da se eliminiira režim administrativne raspodjele deviza.

3. Sistem nagrađivanja treba dalje razrađivati radi što dosljednije primjene socijalističkog principa nagrađivanja prema radu. Zato će biti potrebno osobne dohotke radnika najuže povezivati sa uspjehom privrednih organizacija. Dosljedno primjenjivanje toga principa treba da bude značajan faktor u podsticanju produktivnosti rada.

4. U poljoprivredi, gdje još prevladuje individualni način proizvodnje, odgovarajući dio akumulacije nužno je usmjeravati u proces socijalističke proširene reprodukcije preko krupnih društvenih gospodarstava, zemljoradničkih zadruga, industrijskih i trgovinskih poduzeća. Putem prikladnih oblika i metoda povezivanja i integriranja rastućih ulaganja društvenih sredstava od strane socijalističkih organizacija i institucija, širiti i jačati socijalističke društvene odnose. U tu svrhu potrebno je razvijati najskladnije i najefikasnije oblike udruživanja individualne proizvodnje sa socijalističkom proizvodnjom kroz raznovrsne oblike kooperacije u proizvodnji i razmjeni.

I u ostalim oblastima privrede sa privatnim sredstvima proizvodnje, nužno je razvijati povezivanje

društvene i individualne proizvodnje putem raznih oblika suradnje i udruživanja, i na toj osnovi širiti socijalistički način proizvodnje i socijalističke društvene odnose.

5. Da bi se ojačala inicijativa i odgovornost organa društvenog upravljanja, potrebno je prava privrednih organizacija i komuna u upravljanju materijalnim sredstvima i fondovima utvrditi što stabilnije, da bi se mogla razvijati njihova samostalnost i odgovornost.

6. Da bi komune mogle uspješno izvršavati zadatke koje pred njih postavlja ovaj plan razvitka, jačat će se njihova materijalna baza i financijska samostalnost. Naročito će biti potrebno da se u idućem periodu razradi sistem financiranja društvenih službi.

7. Organi društvene zajednice, kao što su komune, zadružne organizacije, i druge samoupravne organizacije, svojim utjecajem treba da dovode u sklad aktivnost privrednih organizacija s ostvarivanjem zadataka ovog plana. Radi toga naročito je potrebno uložiti napore za podizanje produktivnosti rada, za veću štednju i racionalnu upotrebu sredstava.

Glava XIX

PERSPEKTIVNI I TEKUĆI PLANOV I ZA PROVOĐENJE OVOG PLANA RAZVITKA

1. Federacija, narodne republike i druge političko-teritorijalne jedinice dužne su svojim društvenim planovima, zakonima, odlukama i drugim propisima, kao i pri upravljanju društvenim fondovima i donošenju mjera za koje su ovlaštene, ostvarivati osnovne ciljeve ovog Plana razvitka.

Privredne organizacije dužne su cjelokupnom svojom privrednom aktivnošću ostvarivati ciljeve i zadatke ovog Plana i držati se njegovih smjernica.

2. Federacija će, radi provođenja ovog Plana razvitka, donositi, pored zakona i drugih propisa, i godišnje društvene planove za svaku kalendarsku godinu.

3. Narodne republike i ostale političko-teritorijalne jedinice donosit će, radi provođenja ovog Plana razvitka, svojih perspektivnih planova i programa i godišnjih planova federacije, svoje godišnje društvene planove, kojima će raspoređivati sredstva koja im pripadaju i osiguravati ostvarivanje smjernica i zadataka godišnjih društvenih planova federacije.

4. Privredne organizacije razvijat će svoju privrednu djelatnost na osnovu svojih, samostalnih privrednih planova.

Poslovna udruženja, zajednice privrednih organizacija i zadružni savezi mogu koordinirati rad na izradi planova privrednih organizacija svojih djelatnosti.

Komore, privredna udruženja i druge samoupravne organizacije proizvođača pomagat će privrednim organizacijama pri izradi njihovih planova, ukazujući im naročito na ciljeve i zadatke ovog plana, kao i na mogućnosti njegovog ostvarenja.

5. Tekući planovi narodnih republika i ostalih političko-teritorijalnih jedinica moraju biti u skladu sa smjernicama ovog Plana razvitka i godišnjim planovima federacije.

6. Savezno izvršno vijeće obavještavat će redovno Saveznu narodnu skupštinu o ostvarivanju ovog Plana razvitka i godišnjih društvenih planova i o mjerama koje poduzima, kao i predlagati donošenje zakona i drugih mjera za njihovo ostvarenje.

685.

U K A Z

O PROGLAŠENJU SAVEZNOG DRUŠTVENOG PLANA ZA 1961. GODINU

Na osnovu člana 71. tačka 2. Ustavnog zakona o osnovama društvenog i političkog uređenja Federativne Narodne Republike Jugoslavije i saveznim organima vlasti, proglašava se Savezni društveni plan za 1961. godinu, koji je usvojila Savezna narodna skupština na sjednici Saveznog vijeća od 28. prosinca 1960. i na sjednici Vijeća proizvođača od 28. prosinca 1960.

P. R. br. 35

Beograd, 29. prosinca 1960.

Predsjednik Republike,
Josip Broz Tito, v. r.

Predsjednik
Savezne narodne skupštine,
Petar Stambolić, v. r.

SAVEZNI DRUŠTVENI PLAN ZA 1961. GODINU

PRVIDIO

Glava I

OSNOVNI CILJEVI I ZADACI DRUŠTVENOG PLANA ZA 1961. GODINU

Polazeći od rezultata privrednog razvitka Jugoslavije u 1960. godini, koji se naročito izražavaju:

u visokoj stopi porasta proizvodnje u svim djelatnostima osim poljoprivrede, a naročito u industriji, gdje je došlo do značajnog povećanja proizvodnje u svim važnijim granama;

u proširenju opsega mjera za unapređenje poljoprivrede, što je, i pored nepogodnih vremenskih uvjeta, osiguralo razmjerno povoljne rezultate, a naročito daljnji porast društveno organizirane proizvodnje;

u visokom nivou investicija, čime su stvoreni novi kapaciteti u svim proizvodnim i uslužnim djelatnostima;

u povećanju vanjskotrgovinske razmjene;

u ostvarenom porastu osobne potrošnje i društvenog standarda;

u povećanju zaposlenosti i produktivnosti rada; polazeći od rezultata ostvarenih u razvitku i usavršavanju privrednog sistema, metoda organizacije i funkcioniranja privrede, čime se stvaraju sve povoljniji uvjeti za daljnji privredni razvitak; i

polazeći od osnovnih smjernica Društvenog plana privrednog razvitka Jugoslavije od 1961. do 1965. godine, — Društveni plan privrednog razvitka Jugoslavije za 1961. godinu postavlja ove osnovne zadatke:

1) povećati opseg proizvodnje i usluga u svim privrednim oblastima u skladu s osnovnim smjernicama razvitka privrede i proizvodnom politikom utvrđenom Društvenim planom privrednog razvitka Jugoslavije od 1961. do 1965. godine i odredbama ovog plana;

2) nastojati da se dalje izgrađuju i usavršavaju socijalistički odnosi privređivanja i privredni sistem; toj svrsi treba da posluže promjene u sistemu raspodjele dohotka i nagrađivanja, koje će omogućiti dosljedniju primjenu principa nagrađivanja prema radu i pojačati interes privrednih organizacija i radbenika za ostvarivanje što boljih rezultata; dalje usavršavati sistem samoupravljanja provodeći odgovarajuće izmjene u organizaciji i poslovanju pojedinih privrednih oblasti i javnih službi; u svrhu usavršavanja pri-